

Redovisning av uppdrag att genomföra åtgärder inom ramen för livsmedels-strategin

Möjlig titelbeskrivning



Citera gärna Livsmedelsverkets texter, men glöm inte att uppge källan. Bilder, fotografier och illustrationer är skyddade av upphovsrätten. Det innebär att du måste ha upphovsmannens tillstånd att använda dem.

© Livsmedelsverket, 2023.

Livsmedelsverket. Regeringsuppdrag 2023. Redovisning av uppdrag att genomföra åtgärder inom ramen för livsmedels-strategin. Livsmedelsverket Uppsala.

Omslag: Livsmedelsverket

Innehåll

| | | |
|-------|---|----|
| 1. | Sammanfattning..... | 7 |
| 1.1 | Uppdrag inom Livsmedelsstrategins handlingsplaner 2 och 3 | 12 |
| 2. | Underlätta för företagen genom likvärdig kontroll | 17 |
| 2.1 | Åtgärder att vidta inom uppdraget | 17 |
| 2.2 | Genomförda aktiviteter | 17 |
| 2.2.1 | Sammanfattning..... | 17 |
| 2.2.2 | Beskrivning av genomförda aktiviteter | 18 |
| 2.3 | Uppnådda resultat..... | 23 |
| 2.3.1 | Sammanfattning..... | 23 |
| 2.3.2 | Beskrivning av uppnådda resultat..... | 24 |
| 2.4 | Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål | 25 |
| 2.5 | Slutsatser | 26 |
| 2.6 | Fortsatt arbete..... | 26 |
| 2.6.1 | Planerade åtgärder under 2023 | 28 |
| 3. | Minskat matsvinn..... | 30 |
| 3.1 | Åtgärder att vidta inom uppdraget | 30 |
| 3.2 | Genomförda aktiviteter | 30 |
| 3.2.1 | Sammanfattning..... | 30 |
| 3.2.2 | Beskrivning av genomförda aktiviteter | 31 |
| 3.3 | Uppnådda resultat..... | 35 |
| 3.3.1 | Sammanfattning..... | 35 |
| 3.3.2 | Beskrivning av uppnådda resultat..... | 35 |
| 3.4 | Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål | 39 |
| 3.5 | Slutsatser | 40 |
| 3.6 | Fortsatt arbete..... | 40 |
| 4. | Offentliga måltider | 43 |
| 4.1 | Åtgärder att vidta inom uppdraget | 43 |
| 4.2 | Genomförda aktiviteter | 43 |
| 4.2.1 | Sammanfattning..... | 43 |
| 4.2.2 | Beskrivning av genomförda aktiviteter | 44 |

| | | |
|-------|--|----|
| 4.3 | Uppnådda resultat | 45 |
| 4.3.1 | Sammanfattning | 45 |
| 4.3.2 | Beskrivning av uppnådda resultat | 45 |
| 4.4 | Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål | 47 |
| 4.5 | Slutsatser | 48 |
| 4.6 | Fortsatt arbete | 48 |
| 5. | Vidareutveckling av Nyckelhålet | 50 |
| 5.1 | Åtgärder att vidta inom uppdraget | 50 |
| 5.2 | Genomförda aktiviteter | 50 |
| 5.2.1 | Sammanfattning | 50 |
| 5.2.2 | Beskrivning av genomförda aktiviteter | 51 |
| 5.3 | Uppnådda resultat | 53 |
| 5.3.1 | Sammanfattning | 53 |
| 5.3.2 | Beskrivning av uppnådda resultat | 54 |
| 5.4 | Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål | 56 |
| 5.5 | Slutsatser | 57 |
| 5.6 | Fortsatt arbete | 58 |
| 6. | Insatser mot livsmedelsfusk | 59 |
| 6.1 | Åtgärder att vidta inom uppdraget | 59 |
| 6.2 | Genomförda aktiviteter | 59 |
| 6.2.1 | Sammanfattning | 59 |
| 6.2.2 | Beskrivning av genomförda aktiviteter | 60 |
| 6.3 | Uppnådda resultat | 61 |
| 6.3.1 | Sammanfattning | 61 |
| 6.3.2 | Beskrivning av uppnådda resultat | 61 |
| 6.4 | Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål | 61 |
| 6.5 | Slutsatser | 62 |
| 6.6 | Fortsatt arbete | 62 |
| 7. | Utveckla arbetet med exportgodkännanden för svenska livsmedel och jordbruksvaror | 63 |
| 7.1 | Åtgärder att vidta inom uppdraget | 63 |
| 7.2 | Genomförda aktiviteter | 63 |
| 7.2.1 | Sammanfattning | 63 |

| | | |
|-------|--|----|
| 7.2.2 | Beskrivning av genomförda aktiviteter | 64 |
| 7.3 | Uppnådda resultat | 65 |
| 7.3.1 | Sammanfattning | 65 |
| 7.3.2 | Beskrivning av uppnådda resultat | 65 |
| 7.4 | Uppdragets koppling till mål inom Livsmedelsstrategins 3 strategiska områden | 66 |
| 7.5 | Slutsatser | 66 |
| 7.6 | Fortsatt arbete | 66 |
| 8. | Finansiera verksamhet som syftar till att få svenska anläggningar godkända för export till tredje land | 68 |
| 8.1 | Åtgärder att vidta inom uppdraget | 68 |
| 8.2 | Genomförda aktiviteter | 68 |
| 8.2.1 | Sammanfattning | 68 |
| 8.2.2 | Beskrivning av genomförda aktiviteter | 68 |
| 8.3 | Uppnådda resultat | 68 |
| 8.3.1 | Beskrivning av uppnådda resultat | 68 |
| 8.4 | Uppdragets koppling till mål inom Livsmedelsstrategins 3 strategiska områden | 69 |
| 8.5 | Slutsatser | 69 |
| 8.6 | Fortsatt arbete | 69 |
| 9. | Bidra till förenkling genom utveckling av verksamt.se | 71 |
| 9.1 | Åtgärder att vidta inom uppdraget | 71 |
| 9.2 | Genomförda aktiviteter | 71 |
| 9.2.1 | Sammanfattning | 71 |
| 9.2.2 | Beskrivning av genomförda aktiviteter | 71 |
| 9.3 | Uppnådda resultat | 73 |
| 9.3.1 | Sammanfattning | 73 |
| 9.3.2 | Beskrivning av uppnådda resultat | 73 |
| 9.4 | Uppdragets koppling till mål inom Livsmedelsstrategins 3 strategiska områden | 74 |
| 9.5 | Slutsatser | 74 |
| 9.6 | Fortsatt arbete | 75 |
| 10. | Genomföra åtgärder i vildsvinspaketet | 76 |
| 10.1 | Åtgärder att vidta inom uppdraget | 76 |
| 10.2 | Genomförda aktiviteter | 77 |

| | | |
|--------|--|----|
| 10.2.1 | Sammanfattning..... | 77 |
| 10.2.2 | Beskrivning av genomförda aktiviteter | 77 |
| 10.3 | Uppnådda resultat | 78 |
| 10.3.1 | Sammanfattning..... | 78 |
| 10.3.2 | Beskrivning av uppnådda resultat..... | 79 |
| 10.4 | Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål..... | 79 |
| 10.5 | Slutsatser..... | 79 |
| 10.6 | Fortsatt arbete | 80 |
| 11. | Bilaga | 81 |

1. Sammanfattning

Regeringen beslutade i december 2019 att Livsmedelsverket skulle få i uppdrag att genomföra ett antal åtgärder inom ramen för livsmedelsstrategin för att uppnå livsmedelsstrategins övergripande mål om en ökad livsmedelsproduktion som är hållbar och konkurrenskraftig. Uppdraget syftar till att både utveckla pågående och inleda nya insatser inom främst de strategiska områdena Regler och villkor samt Konsument och marknad. Dessa områden har bland annat som mål att regler och villkor ska vara utformade så att de bidrar till en konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja och att konsumenterna ska ha ett högt förtroende för livsmedlen och kunna göra medvetna och hållbara val.

Uppdraget ska genomföras under åren 2020–2025. En redovisning av uppdragets genomförande och en bedömning av dess effekter samt ekonomisk redovisning per åtgärd ska senast den 28 februari varje år, från och med 2021, lämnas till Regeringskansliet (Landsbygds- och infrastrukturdepartementet) och Tillväxtverket (samordnande myndighet). En slutredovisning av uppdraget och en ekonomisk redovisning per åtgärd ska lämnas senast den 28 februari 2026. I denna rapport redovisar Livsmedelsverket följande åtgärder i enlighet med regeringens beslut och enligt den mall för rapportering som Tillväxtverket tagit fram:

1. Underlätta för företagen genom likvärdig kontroll,
2. Minskat matsvinn,
3. Offentliga måltider,
4. Vidareutveckling av Nyckelhålet,
5. Insatser mot livsmedelsfusk,
6. Utveckla arbetet med exportgodkännanden för svenska livsmedel och jordbruksvaror,
7. Finansiera verksamhet som syftar till att få svenska anläggningar godkända för export till tredje land,
8. Bidra till förenkling genom utveckling av verksamt.se, och
9. Genomföra åtgärder i vildsvinspaketet.

Underlätta för företagen genom likvärdig kontroll

Likvärdighet i utförande och resultat av livsmedelskontrollen är en rättvisaspekt och i enlighet med livsmedelsstrategins mål ska regler och villkor vara utformade så att de bidrar till en konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja. Det inkluderar att den offentliga kontrollen bör vara likvärdig i hela landet och präglas av hög kompetens. Vi har i Sverige stora utmaningar att likrikta livsmedelskontrollen och det finns fortfarande stora olikheter mellan kontrollmyndigheterna såsom kontrollfrekvens, bedömning av avvikelser och benägenhet att fatta beslut om åtgärder vid bristande efterlevnad. Lagstiftningen på livsmedelsområdet är omfattande och komplex och det är cirka 300 inblandade myndigheter som dagligen ska tillämpa denna lagstiftning. På livsmedelsområdet finns det dessutom en rad

kontrollområden som är svåra för myndigheterna att kontrollera eftersom det rör sig om omfattande lagstiftning som ändras ofta och som kontrolleras sällan. Exempel på sådana områden är material i kontakt med livsmedel, tillsatser och kosttillskott.

Man kan dock urskilja en rörelse i rätt riktning vad gäller kontrollmyndigheternas förmåga att nå kraven i lagstiftningen och Livsmedelsverket behöver fortsätta vara uthålliga i arbetet för att utvecklingsarbetet ska fortsätta få genomslag även på likvärdigheten. Flera viktiga och styrande utvecklingsinsatser är ännu inte implementerade, såsom efterhandsdebitering och en ny riskklassningsmodell, vilka tillsammans bedöms kunna påverka kontrollmyndigheternas beteende. Vi ser behov av fler insatser för att stödja och uppmuntra till ökad samverkan och samarbete mellan olika kontrollmyndigheter.

Minskat matsvinn

Att minska matsvinnet leder till en mer ekonomiskt och miljömässigt hållbar produktion och konsumtion. Data visar att matsvinnet har minskat från 19 kg/person och år 2018 till 17 kg/person och år 2020. Dock står hushållen fortsatt för en hög andel av mängden matsvinn. Därför har Livsmedelsverket fortsatt att prioritera informationsinsatser riktade mot konsumenter. För att insatserna ska bli så träffsäkra som möjligt har vi genomfört olika undersökningar för att identifiera hur olika faktorer, så som exempelvis ökade livsmedelspriser, påverkar matsvinnet. Men matsvinn uppstår i alla leden av livsmedelskedjan varför informationsinsatser även har riktats mot kommuner, handeln och i primärproduktionen.

Beräkningar av livsmedelsavfallets miljöpåverkan är viktig för det fortsatta arbetet med att reducera livsmedelsavfall och nästa steg är att med hjälp av en vald metod göra beräkningar av miljöpåverkan från livsmedelsavfallet. Samtidigt behöver statistiken om livsmedelsavfall fortsätta utvecklas för att metoden ska kunna vara fullt användbar. Det är möjligt att tillgängliggöra förluster av mat eller matsvinn som idag inte blir livsmedel på marknaden och därigenom stärka företagandet. Kommuner och avfallsbolag behöver också få mer relevant och effektivt stöd i arbetet med att minska avfallsmängderna i landet. Det leder till minskade kostnader för avfallshanteringen och medborgaren och positiva effekter för klimatet och miljön. Det befintliga samarbetet med Jordbruksverket och Naturvårdsverket är väl fungerande och en fortsatt samverkan är nödvändig för att kunna driva arbetet med att minska matsvinnet.

Offentliga måltider

För att de offentliga måltiderna ska utvecklas och för att de ska bidra till en mer hållbar produktion och konsumtion av livsmedel, behövs både kunskap och innovativa arbetssätt. För att Livsmedelsverket ska kunna bidra till förändring behövs träffsäkra informationsinsatser mot de beslutsfattare som kan skapa förändring. Därför har Livsmedelsverket kartlagt kunskapsbehovet och därefter tagit fram en strategi för det fortsatta arbetet. Under året har vi även arbetat med projektet *Ett nytt recept för skolmåltider* som är ett sätt att få alla barn att äta hållbar och god skolmat genom att inkludera elevernas perspektiv. Hittills har fyra kommuner

deltagit. Det är ännu för tidigt att se några effekter om projektet har lett till att eleverna äter mer hälsosam skolmat. Resultatet från kommunerna visar dock att det leder till att fler elever upplever matmiljön som trivsamt och att ljudmiljön blivit bättre.

För att måltider i vård, skola och omsorg i ännu högre grad ska bidra till alla tre dimensioner av hållbarhet krävs fortsatt arbete tillsammans med kommuner och regioner. För att underlätta att driva på det regionala och lokala hållbarhetsarbetet är en viktig åtgärd att inkludera hälsomässig hållbarhet i den nya versionen av livsmedelsstrategin

Vidareutveckling av Nyckelhålet

Nyckelhålet ska bidra till ökad medvetenhet och efterfrågan av hälsosamma livsmedel hos konsumenter och stimulerad produktion av mer hälsosam mat. Under 2022 utvärderades märkningen av en extern aktör. Utvärderingen visar att märkningens styrka är att den är oberoende och baserad på forskning och vetenskap. Det gör den till ett relevant verktyg för produktutveckling och inköp av hälsosammare produkter. Kopplingen till Livsmedelsverket kan med fördel förstärkas. Livsmedelsbranschen efterfrågar långsiktigt ökad marknadsföring och kunskapsspridning från Livsmedelsverket om vad Nyckelhålet står för. Mellan 2017 och 2021 har försäljningen av Nyckelhålmärkta produkter ökat för färsk vegetariska produkter, frukostflingor och charkprodukter medan den har minskat för matbröd och matfett. Siffrorna i sig säger dock inte något om huruvida det var just Nyckelhålet som var orsak till att konsumenten köpte produkterna.

Under 2022 har Livsmedelsverket genomfört annonsering i sociala medier om Nyckelhålmärkning som troligtvis ökat medvetenheten om märkningen bland konsumenter och i förlängningen potentiellt även efterfrågan. För att kunna tillmötesgå livsmedelsbranschens önskemål om ett starkare varumärke och en mer aktiv marknadsföring och kommunikation av Nyckelhålet behövs mer medel. Eftersom Nyckelhålet är ett uppskattat verktyg som stöd för produktutveckling är det viktigt med en kontinuerlig samverkan med branschen för att öka produktionen av Nyckelhålmärkta varor och på så sätt nå en hälsomässig hållbar livsmedelsproduktion.

I arbetet med en EU-gemensam framsidesmärkning har de nordiska länderna tillsammans informerat kommissionen att de gärna bidrar med sina erfarenheter till en bra europeisk framsidesmärkning och att en gemensam EU-märkning måste vila på vetenskaplig grund. Livsmedelsverket har även gjort en jämförelse mellan olika framsidesmärkningsmetoder som finns i olika europeiska länder om hur de skiljer sig sinsemellan. Exempelvis åskådliggör NutriInform batteri enbart innehåll av specifika näringsämnen medan Nyckelhålet och Nutri-Score värderar produkten med hjälp av indikatorer. Det finns en stor överensstämmelse i graderingen av hälsosamma livsmedel mellan Nutri-Score och Nyckelhålet. Nyckelhålet riktar sig mot hälsosamma livsmedel medan de andra två går att applicera på alla livsmedel. Livsmedelsverkets aktiva deltagande i frågan om EU-gemensam framsidesmärkning bidrar till att påverka vilka faktorer som blir viktiga för dess utformning.

Insatser mot livsmedelsfusk

En effektiv kontroll av bedrägliga och vilseledande förfaranden är nödvändig för att bidra till att konsumenten ska ha ett högt förtroende för livsmedlen samt att marknaden för livsmedel ska kännetecknas av en väl fungerande konkurrens. Av den anledningen har Livsmedelsverket tagit fram en strategi för arbetet. Under 2022 har Livsmedelsverket lagt stor vikt vid att konkretisera aktiviteter och ta fram projektet *Tillsammans mot livsmedelsbedrägeri*. Aktiviteterna i projektet kommer genomgripande beröra de verktyg och metoder som Livsmedelsverket använder för att leda, styra och vägleda kontrollmyndigheterna i Sveriges livsmedelskontroll. Det är därför för tidigt att kunna se verkliga effekter av projektet.

För att inkludera hela livsmedelskedjan bör uppdraget breddas och även inkludera insatser mot fusk inom den jordbruksbaserade delen i livsmedelskedjan. Om det sker fusk inom primärproduktionen så ger det följd effekter och konsekvenser även längre fram i livsmedelskedjan. Att vidga uppdraget skulle också innebära en harmonisering mot EU-kommissionens arbete och hos flera andra medlemsländer där det definieras ”agri food fraud chain”.

Utveckla arbetet med exportgodkännanden för svenska livsmedel och jordbruksvaror samt finansiera verksamhet som syftar till att få svenska anläggningar godkända för export till tredje land

Livsmedelsverkets arbete med att bevara öppnade exportmarknader har ökat över tid, och arbetet med nya marknader har därför fått stå tillbaka. Fler öppnade marknader innebär att underhållsarbetet ökar. Om de befintliga marknaderna inte underhålls riskerar de att stängas och då förlorar Sverige etablerade marknader och exportmöjligheterna minskar.

Livsmedelsverket organiserar tredjelandsinspektioner på uppdrag av exporterande företag och i december 2022 tog vi emot en delegation från myndigheten APQA i Sydkorea.

För att bevara marknader behöver Sveriges myndigheter och industri fortsatt ta emot framtida delegationer från myndigheter i importländer. Att öppna nya marknader och underhålla befintliga är en del i strategins övergripande mål avseende ökad livsmedelsproduktion, ökad tillväxt, stärkt konkurrenskraft, ökad lönsamhet och självförsörjningsgrad och minskad sårbarhet i livsmedelskedjan. Processen för att nå ett godkännande till ett visst importland sträcker sig i de flesta fall över flera år och att ta emot en inspektion kräver en stor arbetsinsats med kort varsel.

I Sverige är det i huvudsak myndigheterna som arbetar med att öppna och underhålla marknader. Vi tar in och sammanställer uppgifter från företag och mottagarländer. I andra länder, exempelvis Danmark, är företagen mer involverade i arbetet och sammanställer en del underlag själva. För att kunna hålla nere den ökade arbetsbelastning som ett ökat antal marknadstillträden och därigenom ökat antal underhållsärenden innebär, behöver företagen bli mer involverade i arbetet. Detta är dock ett långsiktigt förändringsarbete och kan inte kompensera för behovet av ökade medel till Livsmedelsverkets exportarbete.

Bidra till förenkling genom utveckling av verksamt.se

Uppdraget att utveckla verksamt.se innebär att företagen inom livsmedelskedjan lätt kan hitta alla relevanta tillstånd på ett och samma ställe, söka tillstånden i ett enhetligt flöde och därefter få återkoppling med status i respektive ärende på ett samlat sätt. Sammantaget bedöms detta kunna leda till en stor förenkling för branschen och att det därmed startas fler företag, vilket i sin tur bidrar till att den totala livsmedelsproduktionen ökar. För att kunna utveckla webbplatsen i den riktning som myndighetssamarbetet Starta och Driva Företag vill har det dock visat sig att den nuvarande plattformen är för gammal. Ett plattformsbyte kommer att ske under 2023.

Arbetet med att utveckla e-tjänsten FörRätt har framgångsrikt hittat arbetsformer för att ta fram gemensamma lösningar och har varit uppskattat av alla deltagare (företag, kommuner, systemleverantörer och berörda myndigheter). Alla ser positivt på att myndigheterna tar större ansvar för digitalisering och inte stannar vid forskrifter och vägledningar. Arbetet har varit omfattande då det är många aktörer som ska samverka och som ska enas om lösningar och hur arbetet ska bedrivas. Intresset från kommuner har varit stort och Livsmedelsverket bedömer att det finns goda möjligheter att fortsätta att samverka för fler tjänster kopplade till att starta och driva företag.

Allt effektiviseringsarbete inom verksamt.se är fortsatt beroende av samverkan mellan olika myndigheter, kommuner, kommunernas systemleverantörer och byggblock inom den nationella infrastrukturen (ENA). Ytterligare effektivisering skulle kunna ske om beslut tas att bygga centrala e-tjänster istället för lokala (kommunala) e-tjänster. Regelförenklingar som gör det möjligt att i större utsträckning samla in och dela uppgifter mellan myndigheter (och kommuner) skulle också bidra till att effektivisera processerna och förbättra kundnyttan.

Genomföra åtgärder inom vildsvinspaketet

Vildsvinspaketet syftar till att bidra till tillväxt i livsmedelskedjan genom att underlätta möjligheten att ta tillvara köttet från vildsvinsstammen i Sverige. I arbetet ingår att se över befintliga regler och villkor samt arbeta för administrativa lättnader för företag.

Livsmedelsverket har därför uppdaterat vägledningar och genomfört informationsinsatser till jägare. Några större effekter eller förändringar kopplade till Livsmedelsverkets uppdrag går inte att se ännu, däremot har Jordbruksverket noterat ett ökat intresse för vildsvinskött i den offentliga sektorn. Färre jägare än väntat har dock utnyttjat möjligheten till subventionerad kostnad för trikinanalyser av vildsvinskött som konsumeras inom det egna hushållet.

Livsmedelsverket har även noterat att det finns en viss oro hos företagare som driver vilthanteringsanläggningar att de kommande reglerna kan leda till att färre vildsvin levereras till vilthanteringsanläggningarna och att det kan påverka deras konkurrenskraft.

För att det fortsatta arbetet inte ska påverkas negativt eller genomförandet försenas är det viktigt att regeringens arbete med översyn av lagstiftning som påverkar vildsvinspaketets genomförande fortgår och att de nationella reglerna kommer på plats. Det är även viktigt att genomförandeuppgifterna i vildsvinspaketet går i takt med varandra och att tillräckliga resurser finns hos de berörda myndigheterna. Ett fortsatt nära samarbete mellan myndigheterna i vildsvinspaketet är av största vikt för det fortsatta arbetet.

1.1 Uppdrag inom Livsmedelsstrategins handlingsplaner 2 och 3

Kunskap & innovation

- Medel till Nationella forskningsprogrammet
- Innovationsfrämjande arbete med fokus på livsmedelskedjan
- Förmedla bidrag till Sweden Food Arena
- Utveckla kompetenscentrum för växtförädling, SLU Grogrund

Konsument och marknad

- Ett kraftfullt vildsvinspaket
- Ökat marknadstillträde och anläggningsgodkännande för export
- Ett livsmedelsexportprogram med fokus på små och medelstora företag
- Fortsatt satsning på livsmedelsexport-ansvariga stationerade på potentiella tillväxtmarknader
- Ett regionalt exportprogram för livsmedelsföretag
- Arbete för likvärdig kontroll
- Vidareutveckling och stärkande av nyckelhålmärkningen
- Insatser mot livsmedelsfusk
- Myndighetssamarbete för minskat matsvinn
- Utveckling av offentliga måltider
- Satsning på att få svenska anläggningar godkända för export till tredje land
- Samordningsfunktionen EKO
- Utveckling av nationellt centrum för mathantverk

Regler och villkor

- Analyser av den samlade regelgivningen för livsmedelskedjan
- Förenkling genom utveckling av verksamt.se
- Miljötillstånd (inom förenklingspaketet)
- Strategisk kompetensförsörjning
- Säkra tillgången till växtskyddsmedel för mindre användningsområden
- Stärka Växtskyddsrådet
- Kompetenscentrum för hållbar hantering av vatten i jordbruket
- Vidareutveckla svenskt vattenbruk

Avelsarbete på regnbåge

Tvärgående uppdrag

Samordning av den nationella och de regionala livsmedelsstrategierna

Uppföljning och utvärdering av livsmedelsstrategin

| Egenskap | Beskrivning |
|-------------------------------|---|
| Uppdrag 1 | Underlätta för företagen genom likvärdig kontroll Livsmedelsverket ska, som en del i genomförandet av livsmedelsstrategin, vidta åtgärder för att öka likvärdigheten i livsmedelskontrollen i hela landet. Genom att förenkla och underlätta för företagen ska kontrollerna effektiviseras, företagens avgifter minska och företagens tid och resurser sparas. I arbetet ska ingå bland annat genomförande av projektet God kontrollsed, uppbyggnad och upprätthållande av en organisation som möjliggör minskad offentlig kontroll av tredjepartscertifierade företag, ytterligare satsningar för kontroll på distans, utveckling av samråd och samverkan med bland annat livsmedelskedjans näringslivsorganisationer samt fortsatt arbete för ett mer ändamålsenligt regelverk, bland annat genom att tillsammans med företrädare för livsmedelsföretag utvärdera för vilka vardagssvårigheter de ser behov av mer flexibla lösningar (Regleringsbrev 2021, Livsmedelsverket). |
| Tillgänglig budget: | För åren 2022–2023 beräknas 13 miljoner kronor årligen för åtgärderna och för åren 2024–2026 beräknas 11 miljoner kronor årligen (Regleringsbrev 2021, Livsmedelsverket). |
| Utnyttjade medel: | 13 miljoner kronor |
| Uppdragets start- och slutår: | 2020 – 2025 |

| Egenskap | Beskrivning |
|-------------------------------|---|
| Uppdrag 2 | Minskat matsvinn Livsmedelsverket ska, tillsammans med Statens jordbruksverk och Naturvårdsverket, fortsätta arbeta i enlighet med den handlingsplan för minskat matsvinn, "Fler gör mer – handlingsplan för minskat matsvinn 2030", som man gemensamt beslutat om (N2018/03968/DL). Framför allt läggs fokus på de fyra nyckelfrågorna: Mål och mätningar Samarbete genom hela livsmedelskedjan – en förutsättning för framgång Förändrat konsumentbeteende Forskning och utveckling |
| Tillgänglig budget: | 6 miljoner kronor |
| Utnyttjade medel: | 6 miljoner kronor |
| Uppdragets start- och slutår: | 2020-2025 |

| Egenskap | Beskrivning |
|-------------------------------|---|
| Uppdrag 3 | Offentliga måltider Livsmedelsverket ska, genom sitt Kompetenscentrum för måltider inom vård, skola och omsorg, verka för en fortsatt utveckling av offentliga måltider (N2017/02351/SUN). Arbetet ska syfta till att främja hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion i offentlig sektor. |
| Tillgänglig budget: | 4 miljoner kronor |
| Utnyttjade medel: | 4 miljoner kronor |
| Uppdragets start- och slutår: | 2020-2025 |

| Egenskap | Beskrivning |
|-------------------------------|--|
| Uppdrag 4 | Vidareutveckling av Nyckelhålet Livsmedelsverket ska vidareutveckla konceptet Nyckelhålet bland annat genom informationsspridning om märkningen för att underlätta för alla konsumenter att göra hälsosamma val vid köp av livsmedel (N2017/01028/SUN). Arbetet ska ske i nära samverkan med branschen. Livsmedelsverket ska låta en extern aktör utvärdera Nyckelhålet senast 2022. Uppdraget om att genomföra åtgärder under 2020-2025 inom ramen för livsmedelsstrategin (N2019/03245), åtgärden om att vidareutveckla Nyckelhålet, kompletteras genom att Livsmedelsverket även ska verka för att EU:s arbete för en gemensam obligatorisk framsidesmärkning bidrar till en mer hälsosam livsmedelskonsumtion i Sverige. I EU-arbetet ska myndigheten medverka med erfarenheterna av Nyckelhålet. |
| Tillgänglig budget: | 2 miljoner kronor årligen |
| Utnyttjade medel: | 2 miljoner kronor |
| Uppdragets start- och slutår: | 2020-2025 |

| Egenskap | Beskrivning |
|-------------------------------|---|
| Uppdrag 5 | Insatser mot livsmedelsfusk Förstärka och vidareutveckla insatserna för att motverka livsmedelsfusk bland annat i syfte att öka konsumenternas förtroende för redligheten i livsmedelsproduktionen |
| Tillgänglig budget: | 3 miljoner kronor årligen |
| Utnyttjade medel: | 2 999 883 kronor |
| Uppdragets start- och slutår: | 2020-2025 |

| Egenskap | Beskrivning |
|-------------------------------|--|
| Uppdrag 6 | Utveckla arbetet med exportgodkännanden för svenska livsmedel och jordbruksvaror |
| Tillgänglig budget: | 6 miljoner kronor |
| Utnyttjade medel: | 5 993 121 kronor |
| Uppdragets start- och slutår: | 2020-2025 |

| Egenskap | Beskrivning |
|-------------------------------|---|
| Uppdrag 7 | Finansiera verksamhet som syftar till att få svenska anläggningar godkända för export till tredje land |
| Tillgänglig budget: | 1 miljon kronor |
| Utnyttjade medel: | 749 982 kronor Beslut om stöd till företag kommer att fattas under år 2023. Utfallet för år 2022 borde därför vara 0 kronor |
| Uppdragets start- och slutår: | 2020-2025 |

| Egenskap | Beskrivning |
|-------------------------------|---|
| Uppdrag 8 | Bidra till förenkling genom utveckling av verksamt.se |
| Tillgänglig budget: | Livsmedelsverket har inte fått någon egen budget för detta uppdrag, men genom Tillväxtverket har vi tilldelats ca 4 miljoner för 2022 |
| Utnyttjade medel: | Även SLV har tillskjutit medel, så projektet hade ett utfall om 6,7 miljoner för 2022 |
| Uppdragets start- och slutår: | 2020 - 2025 |

| Egenskap | Beskrivning |
|-------------------------------|---|
| Uppdrag 9 | Uppdrag att genomföra åtgärder i vildsvinspaketet inom ramen för livsmedelsstrategin (N2020/01010/DL), N2019/03259/DL (delvis), N2017/06252/JL (delvis) |
| Tillgänglig budget: | Uppdrag: Livsmedelsverket får för åtgärdernas genomförande använda 1 000 000 kronor årligen för åren 2021-2022. Enligt regeringsbeslut 2022-06-30 N2022/01537 N2022/01481 ändras uppdraget om att genomföra åtgärder inom vildsvinspaketet inom ramen för livsmedelsstrategin (N2020/01010) genom att medel för åtgärderna att uppdatera vägledning, informationsinsatser för företag och uppdatera branschriktlinjer utökas till 2 miljoner kronor för 2022 |
| Utnyttjade medel: | 1 910 000 kronor |
| Uppdragets start- och slutår: | Uppdraget skulle ursprungligen ha slutredovisats den 28 februari 2023 men tidpunkten har förlängts och slutredovisning av uppdraget ska lämnas senast den 28 februari 2026 |

2. Underlätta för företagen genom likvärdig kontroll

2.1 Åtgärder att vidta inom uppdraget

Enligt regleringsbrevet för 2021 ska Livsmedelsverket, som en del i genomförandet av livsmedelsstrategin, vidta åtgärder för att öka likvärdigheten i livsmedelskontrollen i hela landet. Genom att förenkla och underlätta för företagen ska kontrollerna effektiviseras, företagens avgifter minska och företagens tid och resurser sparas. I arbetet ska ingå bland annat genomförande av projektet God kontrollsed, uppbyggnad och upprätthållande av en organisation som möjliggör minskad offentlig kontroll av tredjeparts-certifierade företag, ytterligare satsningar för kontroll på distans, utveckling av samråd och samverkan med bland annat livsmedelskedjans näringslivsorganisationer samt fortsatt arbete för ett mer ändamålsenligt regelverk, bland annat genom att tillsammans med företrädare för livsmedelsföretag utröna för vilka vardagssvårigheter de ser behov av mer flexibla lösningar.

2.2 Genomförda aktiviteter

2.2.1 Sammanfattning

| Målgrupp | Genomförda aktiviteter |
|---------------------------------|---|
| Kontrollmyndigheter | God kontrollsed Under 2022 har Livsmedelsverket fortsatt arbetet med God kontrollsed, ett krafttag med flera initiativ för att förbättra livsmedelskontrollen. Dessa initiativ följer nedan i tabellen. |
| Kontrollmyndigheter och företag | Ny riskklassningsmodell Utveckling av en ny riskklassningsmodell med syfte att stödja kontrollmyndigheternas planering av en riskbaserad kontroll och att bidra till en likvärdig kontroll i hela landet. I projektet ingår att bygga upp ett system för att företag, som är certifierade enligt en tredjepartsstandard som är godkänd av Livsmedelsverket, ska kunna få en reducerad kontrollfrekvens. |
| Företag och andra aktörer | Samrådsgrupper för livsmedelskedjans branschorganisationer och andra aktörer Syftet med grupperna är att få in synpunkter från aktörer i hela livsmedelssystemet: företagen, civilsamhället och myndigheterna. När Livsmedelsverket får kunskap om olika aktörers behov ökar möjligheterna att bättre driva Sveriges frågor i EU. |

| Målgrupp | Genomförda aktiviteter |
|---|---|
| Kontrollmyndigheter | <p>Utveckla kontroll av kontaktmaterial</p> <p>Livsmedelsverket stödjer uppbyggnaden av en fungerande kontroll i Sverige inom området material i kontakt med livsmedel - kontaktmaterial. Detta ska bidra till att Livsmedelsverket och övriga kontrollmyndigheter får de grundförutsättningar som krävs avseende lagstiftning, finansiering, stöd (inklusive IT-stöd) och vägledning för att kunna genomföra en kontroll som företagen upplever som likvärdig och meningsfull.</p> |
| Livsmedelsverkets kontrollverksamhet inom slakt och vilthantering | <p>Kontroll på distans</p> <p>Istället för dagens system där den officiella veterinären/assistenten finns på plats på ett slakteri eller en vilthanteringsanläggning, undersöker Livsmedelsverket möjligheter att utföra köttkontroll före och efter slakt med hjälp av digitala verktyg (exempelvis mobiltelefon och dator). Syftet är att ändra EU:s regelverk och möjliggöra distanskontroll vid små slakterier och vilthanteringsanläggningar</p> |
| Företag och kontrollmyndigheter | <p>Ett mer ändamålsenligt regelverk</p> <p>Föreskriftsarbeten som bidrar till att åstadkomma ett mer ändamålsenligt regelverk i syfte att förenkla och underlätta för företagen och bidra till ökad likvärdighet i kontrollen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ändringar av föreskrifterna om främmande ämnen i livsmedel • Föreskrifter om framställning på fäbod av ost, smör och meseprodukter • En översyn av föreskrifterna om dels livsmedelshygien, dels offentlig kontroll • Nya föreskrifter om registrering och godkännande • Nya föreskrifter om material och produkter avsedda att komma i kontakt med livsmedel • Nya föreskrifter om vinframställning • Föreskrifter om traditionella lagringsmetoder av ost |

2.2.2 Beskrivning av genomförda aktiviteter

God kontrollsed

Under 2022 har Livsmedelsverket fortsatt arbetet med God kontrollsed, ett krafttag med flera initiativ för att förbättra livsmedelskontrollen. Visionen är en likvärdig livsmedelskontroll med hög kvalitet som också ger företagen större konkurrenskraft och som upplevs som meningsfull av företagarna. Arbetet ska på sikt leda till en verkningsfull, riskbaserad, rättssäker och mer likvärdig livsmedelskontroll. En livsmedelskontroll som är förutsägbar och tydligt underlättar för företagen att göra rätt från början - så att de kan ta fram säker mat till konsumenterna. God kontrollsed består bland annat av följande initiativ:

Ny riskklassningsmodell och ny e-tjänst

Livsmedelsverket arbetar sedan flera år med att ta fram en modell för riskklassning av livsmedelsföretag. Den nya riskklassningen ska tillämpas från och med 2024, då efterhandsdebitering blir obligatoriskt.

Den nya modellen är nu anpassad till de krav som ställs på dels myndighetsrapportering till EU, dels kontrollen enligt kontrollförordningen - (EU) 2017/625. Modellen ska därmed även resultera i att livsmedelskontroll utförs med lämplig och riskbaserad frekvens för att upptäcka icke säkra livsmedel samt bedrägliga eller vilseledande förfarande. En del av arbetet handlar om att bygga upp ett system för hur företag som är certifierade enligt en tredjepartsstandard, som är granskad och listad av Livsmedelsverket, ska kunna få en reducerad kontrollfrekvens.

För att få en mer enhetlig tillämpning av riskklassningen har Livsmedelsverket under 2022 tagit fram nya föreskrifter och allmänna råd om kontrollfrekvens för riskbaserad offentlig kontroll. Dessa har anmälts till kommissionen och övriga medlemsstater. Föreskrifterna gör det obligatoriskt för kontrollmyndigheterna att ha en riskklassningsmodell som bygger på samma grundprinciper som den modell som Livsmedelsverket föreslår.

Till arbetet med att ta fram modellen och föreskrifterna har det kopplats en referensgrupp med representanter från Livsmedelsverket, bland annat inspektörer men även riskvärderare och personer som arbetar med stöd och vägledning till kontrollmyndigheterna. I referensgruppen har även representanter från kommunala kontrollmyndigheter och branschorganisationer ingått. Vid utarbetande av den nya modellen har Livsmedelsverket haft tät kontakt med referensgruppen. Uppgifter har begärts in för att kunna beräkna kontrollens omfattning på några typiska verksamheter. I september 2022 fastställdes de sista delarna av modellen, varpå modellen nu är helt klar för implementering.

Tre digitala seminarier för kontrollmyndigheternas personal har hållits, där Livsmedelsverket har informerat om den nya modellens uppbyggnad och deltagarna har kunnat ställa frågor.

Företag som är certifierade enligt standarder upptagna på Livsmedelsverkets förteckning av tredjepartsstandarder kommer att få reduktion av kontrollfrekvensen. Under 2022 har detta system byggts upp och det kommer att implementeras fullt ut tillsammans med resten av riskklassningsmodellen. Under arbetets gång har Livsmedelsverket stämt av med Swedac, olika standardägare och myndigheter som motsvarar Livsmedelsverket i andra EU-medlemsländer i syfte att utveckla systemet.

Livsmedelsverket har tillsammans med Tillväxtverket och ett antal kommuner tagit fram en standard för en e-tjänst, kallad FörRätt, där livsmedelsföretagare kan lämna uppgifter om sin verksamhet. Tjänsten beskrivs även i avsnitt 9, Bidra till förenkling genom utveckling av verksamt.se.

Syftet är att åstadkomma en teknisk lösning som är enkel för företagarna att använda och som ska ge samma resultat oavsett i vilken kommun man har sin verksamhet. Prototyper av e-tjänsten har användartestats av företagsrepresentanter som ett led i utvecklingen. Alla Sveriges kommuner är välkomna att realisera e-tjänsten i sin IT-miljö, och under 2022 har

projektet informerat kommunerna om denna möjlighet. Projektet har haft täta kontakter och gott samarbete med de företag som levererar de kommunala IT-tjänsterna (verksamhetssystem och e-tjänsteplattformar).

Samrådsgrupper

För att bättre kunna driva svenska intressen i lagstiftningsprocessen inom EU har Livsmedelsverket startat fyra samrådsgrupper för bransch och andra aktörer – så kallade SamBA-grupper. Genom dessa grupper kan Livsmedelsverket få kunskap som ökar möjligheterna att ta hänsyn till olika aktörers behov när Sverige ska driva frågor inom EU. Målet är effektiva regler som är tydliga och lätta för företag att följa, vilket i sin tur gynnar konsumenterna, ger säkra livsmedel och bidrar till hållbar konsumtion och produktion.

Två av SamBA-grupperna har funnits sedan 2020 och jobbat med frågor kring livsmedelshygien och märkning. Under 2021 kompletterades arbetet med ytterligare två grupper som arbetar med material i kontakt med livsmedel respektive tillsatser, aromer och enzymer. En femte grupp om kosttillskott har beslutats och planeras starta under hösten 2023. De ämnen grupperna täcker är några av de områden som är särskilt efterfrågade av företagen.

Livsmedelsverket har fått ett stort gensvar för initiativet och i grupperna ingår representanter för företag, konsumenter, universitet, myndigheter samt organisationer inom det civila samhället. De medverkande har visat ett stort engagemang i arbetet. Under 2022 har SamBA-möten hållits under våren respektive hösten för samtliga SamBA-grupper med undantag för hygiengruppen. Inom hygienområdet har aktiviteterna på EU-nivå varit begränsade, och arbetet har därför genomförts via e-post med gruppens medlemmar vid behov. Även i de andra grupperna har skriftlig kommunikation använts för att informera om och samla in synpunkter på aktuella EU-frågor. Livsmedelsverket uppfattar från aktörerna att de är nöjda med SamBA-grupperna och att detta arbetssätt uppfattas som transparent och ökar delaktigheten i Sveriges förhandlingsarbete internationellt.

Kontroll av kontaktmaterial

Den 15 juli 2021 utvidgades livsmedelslagens tillämpningsområde till att även omfatta material och produkter avsedda att komma i kontakt med livsmedel - kontaktmaterial. Verksamheter som tillverkar, förädlar eller distribuerar kontaktmaterial står sedan dess under framför allt kommunal kontroll. Kontrollen kommer att byggas upp successivt utifrån de risker som kontaktmaterial innebär för människors hälsa. Både Livsmedelsverket och övriga kontrollmyndigheter behöver stärka sin kompetens på området. Därför startade Livsmedelsverket 2021 en nationell kontrollgrupp där kompetenshöjande insatser prioriteras, bland annat utbyte med danska Fødevaredirektoratet och deltagande i workshops anordnade av EU-kommissionen. Gruppen ska skapa en god grund för att kunna bygga upp kontrollen successivt.

Livsmedelsverket har även tagit med sig erfarenheter och lärdomar i vägledningsarbetet under 2022. En samrådsgrupp med bransch och andra intressenter med inriktning på kontaktmaterial startades under 2021 och har haft regelbundna möten under 2022. Omfattande

kommunikationsinsatser har genomförts under året för att informera branschorganisationer och kontrollmyndigheter om den kommande kontrollen, exempelvis vid länsmöten och branschmöten. Ett pågående föreskriftsarbete är i slutfasen gällande kompletterande bestämmelser som ska skapa bättre möjligheter för likvärdig kontroll. Det gäller exempelvis bestämmelser om anmälan och registrering av verksamheter på området. Under 2022 har Nordiska ministerrådet beviljat medel för att anordna en nordisk kurs om kontroll av kontaktmaterial under 2023. Kursen ska bidra till en kompetenshöjning hos berörda kontrollmyndigheter samt understödja en likvärdig kontroll och värdefullt utbyte mellan de nordiska länderna.

Personal från Livsmedelsverket gjorde ett studiebesök hos danska Fødevarerstyrelsen under hösten 2022, vilket har bidragit till värdefulla lärdomar inför vägledningsarbetet 2023.

Digitalisering av kontrollen

Livsmedelsverket leder och genomför ett utvecklingsprojekt om köttkontroll på distans vid mindre slakterier och vilthanteringsanläggningar som ofta ligger på geografiskt avlägsna platser och inte har ständig bemanning på plats. Projektets mål är att kunna genomföra köttbesiktning med hjälp av digitala verktyg utan att vara på plats fysiskt i anläggningen vid varje besiktningstillfälle. Arbetet är på god väg, man har bland annat tagit fram en modell för att garantera säkerheten och pålitligheten så att syftet med kontrollen uppnås på ett lika bra sätt som med den traditionella köttbesiktningen.

Syftet är att skapa ytterligare underlag för ett arbete på EU-nivå om att utveckla reglerna om besiktning före slakt (ante morteminspektion) och efter slakt (post morteminspektion) av tama hov- och klövdjur, hägnat vilt samt frilevande vilt. Nya tekniker är en förutsättning för att myndigheten ska kunna uppnå målen med hållbarhet, öka resiliens, underlätta bemanning och minska kontrollkostnader. För företagen skulle möjligheten att genomföra köttkontrollen på distans minska de logistiska hinder och negativa ekonomiska konsekvenser, som kan finnas idag.

Under 2022 har analyser av insamlade mätdata genomförts i syfte att publiceras i vetenskapliga tidskrifter. Praktiska mätningar under faktiska förhållanden har gjorts med ante mortem-inspektion på distans och analyserna av dessa data har påbörjats. Beteendestudier har genomförts genom intervjuer av kontrollpersonalen och deras chefer. Parallellt med det praktiska arbetet har projektet presenterats vid flera olika fora inom och utanför landet. De huvudsakliga internationella aktiviteterna har genomförts dels via vår plats inom nätverket Risk-based meat inspection and integrated meat safety assurance (RIBMINS), dels vid ett antal nordiska konferenser om kontroll.

Publikation Remote Meat Control ([PowerPoint-presentation \(ribmins.com\)](#)) har belönats med ett internationellt pris för hållbarhetsarbetet ([Gourmand-BEST-FREE-PUBLICATIONS-2022-october-2022.pdf \(vinarskecentrum.cz\)](#)). Inom projektet har även en rådjursspecifik parasit för första gången i världen hittats i djurslaget ren. Fyndet publicerats i en vetenskaplig

tidsskrift (*Taenia lynciscapreoli* in semi-domesticated reindeer (*Rangifer tarandus tarandus* , L.) in Sweden (slu.se)).

Ett mer ändamålsenligt regelverk

Ett antal föreskriftsarbeten har både påbörjats och fortsatt under 2022 för att åstadkomma ett mer ändamålsenligt regelverk och därmed förenkla och underlätta för företagen samt öka likvärdigheten i kontrollen:

- *Ändringar av föreskrifterna om främmande ämnen i livsmedel:* Vissa svenska rökerier har begränsade möjligheter att genomgående följa de lägre gränsvärdena för polycykliska aromatiska kolväten (PAH) som gäller för vissa rökta produkter enligt EU-lagstiftningen. Sverige har därför beviljats undantag från dessa gränsvärden för PAH i traditionellt rök(a) kött/köttprodukter och fisk/fiskeriprodukter. För att de högre gränsvärdena skulle kunna tillämpas behövde nationella föreskrifter antas. Dessa trädde i kraft den 2 januari 2023.
- *Föreskrifter om framställning på fäbod av ost, smör och meseprodukter:* Föreskrifterna är en nationell anpassning av krav som finns i EU-lagstiftningen och syftar bland annat till att göra det möjligt för företagare att tillverka de aktuella mjölkprodukterna på fäbod även i de fall där det i dag inte är möjligt att följa EU-reglerna. Föreskrifterna trädde i kraft den 2 januari 2023.
- *En översyn av föreskrifterna om livsmedelshygien respektive offentlig kontroll:* Livsmedelsverket började under 2021 ett flerårigt arbete med att se över föreskrifterna (LIVSFS 2005:20) om livsmedelshygien och (LIVSFS 2005:21) om offentlig kontroll. Arbetet är omfattande och inrymmer många olika delfrågor. Under 2022 har ändringarna av föreskrifterna bland annat handlat om att skapa en ny struktur för bestämmelserna om registrering och godkännande (se nedan), att ta bort bestämmelser som varit inaktuella eller utgjort dubbelreglering av EU-förordningar samt att bestämmelser om dricksvatten överförts till de nya föreskrifterna (LIVSFS 2022:12) om dricksvatten. Ändringarna av LIVSFS 2005:20 och LIVSFS 2005:21 trädde i kraft den 1 januari 2023.
- *Nya föreskrifter om registrering och godkännande:* Som en del av översynen av föreskrifterna om livsmedelshygien respektive offentlig kontroll har nya föreskrifter om registrering och godkännande beslutats under 2022. Syftet är att åstadkomma en förenklad struktur och en konsekvent begreppsanvändning. Föreskrifterna samlar bestämmelser, som tidigare fanns i LIVSFS 2005:20 och LIVSFS 2005:21, och trädde i kraft den 1 januari 2023.
- *Nya föreskrifter om material och produkter avsedda att komma i kontakt med livsmedel - kontaktmaterial:* Livsmedelsverket föreslår att vissa tillverkare, förädlare och importörer av kontaktmaterial ska anmäla sin verksamhet till kontrollmyndigheten för registrering. För att kontrollmyndigheter på ett effektivt sätt ska kunna utöva en riskbaserad offentlig kontroll av dessa verksamheter behöver verksamheterna vara kända av myndigheterna. Genom en större likvärdighet i kontrollen gynnas även en sund konkurrens mellan företagen. För att underlätta för företag och kontrollmyndigheter föreslås även att alla bestämmelser om kontaktmaterial samlas i samma föreskrifter, det vill säga nuvarande bestämmelser i LIVSFS 2011:7 och LIVSFS 2011:10. Nya föreskrifter har under 2022 remitterats och därefter notifierats till EU-kommissionen och övriga medlemsländer.

- *Nya föreskrifter om vinframställning:* Livsmedelsverkets föreskrifter om vinframställning ses över i sin helhet med anledning av ny EU-lagstiftning. Livsmedelsverket har bedömt att bland annat vissa bestämmelser om företagens anmälan av behandlingsmetoder bör kunna upphävas. Ett föreskriftsförslag har utarbetats under 2022 och kommer att remitteras under våren 2023.
- *Föreskrifter om traditionella lagringsmetoder av ost:* För att möjliggöra för livsmedelsföretag att lagra ostar i grottor, jordkällare och liknande lokaler föreslås nationella anpassningar av krav som finns i EU-lagstiftningen. Ett föreskriftsförslag har utarbetats under 2022 och kommer att remitteras under våren 2023.

2.3 Uppnådda resultat

2.3.1 Sammanfattning

Livsmedelsverket har under 2022 haft nära kontakter med kontrollmyndigheter, branschrepresentanter och företag under arbetet med att utveckla en ny riskklassningsmodell, kontroll av kontaktmaterial och nya EU-regler. Detta gör att intressenterna har kunnat påverka, och är väl förberedda för de förändringar som Livsmedelsverket räknar med ska leda till en kontroll som är mer riskbaserad, mer träffsäker, enklare att planera och som går att följa upp bättre.

- Livsmedelsverket har tagit fram förslag och under 2022 remitterat en ny riskklassningsmodell samt föreskrifter och allmänna råd. Modellen ska se till att livsmedelskontrollen utförs med lämplig riskbaserad frekvens.
- Projektet för den standardiserade e-tjänsten FörRätt har framgångsrikt hittat arbetsformer för att ta fram gemensamma lösningar, där inte bara två statliga och flera kommunala myndigheter är involverade, utan dessutom flera privata leverantörer av IT-tjänster. Under 2022 resulterade samarbetet i två färdiga prototyper i olika e-tjänsteplattformar, samt färdig dokumentation som utgör underlag för de som vill realisera e-tjänsterna i sin IT-miljö. Intresset från kommuner har varit stort.
- Samrådsgrupperna har gett aktörerna ökade möjligheter att få information om vad som sker inom olika ämnesområden samt att bidra med synpunkter i Livsmedelsverkets regelutvecklingsarbete i EU.
- Myndigheten har startat upp och förvaltar en nationell kontrollgrupp inom området kontroll av kontaktmaterial. Myndigheten har även tagit fram förslag och under 2022 remitterat nya föreskrifter om kontaktmaterial.
- De preliminära resultaten tyder på att kontroll på distans är minst lika pålitlig som kontroll på plats, förutsatt att vissa praktiska förutsättningar är uppfyllda. De genomförda beteendestudierna visar att kontrollpersonalen är neutrala eller positiva till denna utveckling, under förutsättning att implementeringen av den nya metodiken följs av god utbildning och bra utrustning.
- Under 2022 har ett antal föreskrifter beslutats i syfte att åstadkomma ett mer ändamålsenligt regelverk och därmed i olika avseenden förenkla och underlätta för företagen samt öka likvärdigheten i kontrollen.

2.3.2 Beskrivning av uppnådda resultat

Ny riskklassningsmodell

Under 2022 har Livsmedelsverket justerat riskklassningsmodellen efter ytterligare ett remissförfarande. Kontrollmyndigheter, branschorganisationer och företag har hållits informerade om hur arbetet fortskridit och har givits möjlighet att komma med synpunkter. Intressenterna har haft möjlighet att börja planera inför kommande implementering av modellen och uppskatta hur den kommer att påverka den enskilda kontrollmyndighetens eller det egna företags framtida verksamhet.

Tillsammans ger modellen och de nya föreskrifterna om kontrollfrekvens förbättrade förutsättningar för Livsmedelsverket att styra kontrollen dit där den har störst effekt. Det innebär en förskjutning av kontrollresurser från sista led till tidigare led, för att upptäcka och förebygga såväl hälsorisker som informationsbrister tidigare i livsmedelskedjan.

Modellen kommer att bidra till en likvärdig riskklassning i hela landet. Den kommer att underlätta för kontrollmyndigheterna att uppfylla kravet på en riskbaserad offentlig kontroll som är verkningsfull och som utförs med en regelbunden frekvens. Kontrollen ska fokusera på de områden där den har störst effekt och den nya modellen ger kontrollmyndigheten en bättre helhetsbild av verksamheterna och kontrollbehovet. Modellen ger förutsättningar att upptäcka bedrägligt eller vilseledande förfarande och den kommer också att bidra till att riskbaserad kontroll utförs på verksamheter som tillverkar och distribuerar material och produkter avsedda att komma i kontakt med livsmedel.

Samrådsgrupper underlättar dialogen för nya regler

Genom deltagande i samrådsgrupperna har aktörerna fått ökade möjligheter att få information om vad som sker inom ett ämnesområde samt att bidra med synpunkter. Livsmedelsverkets regelutvecklingsarbete i EU har förstärkts genom att Livsmedelsverket har fått ökade möjligheter att inhämta synpunkter på olika frågeställningar i EU:s regelutvecklingsprocess.

Kontroll av kontaktmaterial

Genom samrådsgruppen för bransch och andra aktörer har dessa fått tydlig information om vad som sker inom kontaktmaterialområdet. De har också haft möjlighet att bidra med synpunkter, dels på EU:s regelutvecklingsprocess, dels på kontrollens utveckling. Den nationella kontrollgruppen bidrar till att ställningstaganden förankras hos deltagande kommuner. Viktiga erfarenheter tas omhand när Livsmedelsverket och kommunerna tillsammans utvecklar kontrollen.

Bransch och andra aktörer samt kontrollmyndigheter har även haft möjlighet att bidra med synpunkter i samband med remitteringen av föreskriftsförslaget, vilket också medförde vissa justeringar av förslaget.

Digitalisering av kontrollen

De preliminära resultaten tyder på att kontroll på distans kan genomföras minst lika pålitligt som kontroll på plats, förutsatt att vissa praktiska förutsättningar är uppfyllda.

Beteendestudierna visar en neutral eller positiv inställning till denna nya kontrollmetodik.

Ett mer ändamålsenligt regelverk

Under 2022 har förslag på nya föreskrifter och allmänna råd om kontrollfrekvens för riskbaserad offentlig kontroll anmälts till kommissionen och övriga medlemsstater.

Föreskrifterna kan förhoppningsvis beslutas under våren 2023, se 2.2.2.

2.4 Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål

Uppdraget syftar till att utveckla pågående insatser inom främst det strategiska området Regler och villkor, som bland annat har som mål att regler och villkor ska vara utformade så att de bidrar till en konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja, inklusive att den offentliga kontrollen bör vara likvärdig i hela landet och präglas av hög kompetens. Uppdraget bidrar även till att nå målen inom Konsument och marknad, som bland annat har som mål att marknaden för livsmedel ska kännetecknas av en väl fungerande konkurrens. Likvärdigheten i utförande och resultat av livsmedelskontrollen är en viktig rättviseaspekt, vilket är viktigt för en konkurrenskraftig livsmedelsbransch.

De beskrivna initiativen i uppdraget syftar till att förbättra förutsättningarna för en mer verkningfull och likvärdig riskbaserad offentlig livsmedelskontroll i Sverige, samt att erhålla ett effektivt och ändamålsenligt regelverk som stödjer målet för livsmedelsstrategin.

| Strategiskt område | Beskrivning av mål enligt handlingsplanen |
|-----------------------|--|
| Regler och villkor | Målet för det strategiska området Regler och villkor ska vara att utformningen av regler och villkor ska stödja målet om en konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja där produktionen ökar. Detta genom ändamålsenliga skatter och avgifter, regelförenklingar, administrativa lättnader och andra åtgärder för att stärka konkurrenskraften och lönsamheten. |
| Konsument och marknad | Målet för det strategiska området Konsument och marknad ska vara att konsumenterna ska ha ett högt förtroende för livsmedlen och kunna göra medvetna och hållbara val, exempelvis av närproducerat och ekologiskt. Marknaden för livsmedel ska kännetecknas av en väl fungerande konkurrens. Den svenska livsmedelsexporten ska ges förutsättningar att öka för att möta efterfrågan på relevanta marknader. |

2.5 Slutsatser

Livsmedelsverket har haft en flerårig plan för de kommande förändringarna i livsmedelskontrollen. De olika initiativen inom ramen för God kontrollsed har haft sin grund i flera olika regeringsuppdrag som vi har fått under tiden 2017-2019. Livsmedelsverkets egen utvärdering av effekten av dessa initiativ har visat att det fortsatt finns stora olikheter mellan myndigheter vad gäller kontrollfrekvens, bedömning av avvikelser och benägenhet att fatta beslut om åtgärder vid bristande efterlevnad. Man kan dock urskilja en rörelse i rätt riktning vad gäller kontrollmyndigheternas förmåga att nå kraven i lagstiftningen. Livsmedelsverket behöver fortsätta vara uthålliga i arbetet för att utvecklingsarbetet ska fortsätta få genomslag även på likvärdigheten. Flera viktiga och styrande utvecklingsinsatser är ännu inte implementerade, som efterhandsdebitering och den nya riskklassningsmodellen, vilka tillsammans bedöms påverka kontrollmyndigheternas beteende. Vi fortsätter att, i dialog med berörda intressenter, driva de påbörjade projekten enligt plan.

2.6 Fortsatt arbete

Att skapa förutsättningar för en mer likvärdig kontroll samt att underlätta för livsmedelsföretag att göra rätt kräver ett långsiktigt och kontinuerligt arbete.

Livsmedelsverket vill därför hålla i och utveckla arbetet med att god kontrollsed, exempelvis fortsätta att utveckla kontrollprocessen och bidra till kontrollpersonalens kompetensutveckling.

Som nämns ovan har vi i Sverige stora utmaningar att likrikta livsmedelskontrollen. Lagstiftningen på livsmedelsområdet är omfattande och komplex och det är cirka 300 inblandade myndigheter som dagligen ska tillämpa denna lagstiftning. På livsmedelsområdet finns det dessutom en rad kontrollområden som är svåra för myndigheterna att kontrollera eftersom det rör sig om omfattande lagstiftning som ändras ofta och som kontrolleras sällan. Exempel på sådana områden är material i kontakt med livsmedel, tillsatser och kosttillskott. För att arbeta effektivare och mer likvärdigt ser Livsmedelsverket behov av fler insatser för att stödja och uppmuntra till ökad samverkan och samarbete mellan olika kontrollmyndigheter.

Vi vill också bidra till att skapa en kultur som stärker inspektörskollegiet, gynnar företagen och i förlängningen även konsumenten. För att ta reda på mer om företagens behov när det gäller råd och stöd, har vi under 2022 i en serie gruppintervjuer undersökt vilka förväntningar företagen har i kontakten med kontrollmyndigheterna.

Särskild satsning på småföretag

I Livsmedelsverkets kontakter med företag framkommer ett starkt behov av förenklingar av olika slag. Livsmedelsföretag har många myndighetskontakter och upplever ofta att dessa är krångliga. De tycker att det är svårt att veta vilken myndighet de ska kontakta, de måste lämna samma uppgifter flera gånger och att informationen från myndigheterna är svår att hitta och förstå.

Som livsmedelsföretagare förväntas man förhålla sig till ett omfattande regelverk som kan vara svårt att hitta och ta till sig. Utvärderingar och förtroendemätningar har visat att Livsmedelsverket har svårt att nå i synnerhet mindre företag med information och råd. Små livsmedelsföretag har svårt att avsätta tid att söka information på webben och känna till allt som krävs för att driva ett livsmedelsföretag. För att skapa goda förutsättningar för företagande i hela landet behöver mer fokus läggas på att nå dessa företag.

Livsmedelsverket ser därför behov av att initiera ett aktivt samarbete med kontrollmyndigheter och branschorganisationer för att dessa ska vara vidareförmedlare av information särskilt riktad till småföretagare. Möjliga aktiviteter är exempelvis:

- En ”Lätt att göra rätt-portalwebbsida” som vi länkar till från Verksamt.se. Den som driver en verksamhet och som har ett riskklassningsbeslut kan länkas direkt till en informationssida. Här skulle det till exempel kunna finnas filmat material som beskriver kontrollbesöket, de vanligaste avvikelserna och vad som kan göras för att undvika dem.
- Utbildningar riktade till mindre företag på olika språk.
- Möjligheten att nå och underlätta för de små företagen bygger på tillit i det personliga mötet, framför allt vid kontrollbesöken. Att satsa på motiverande samtal (MI) skulle leda till ett bättre bemötande från livsmedelsinspektörer i kontrollsituationen och stödja en utveckling från att leta fel till att skapa dialog och lärande.

Digitala verktyg

Rätt information vid rätt tillfälle är ett viktigt önskemål från företagen. Det är ofta svårt att veta vilken myndighet man ska kontakta. Vi bedömer att man skulle kunna underlätta för företagen om berörda myndigheter gemensamt samverkar i högre utsträckning med gemensamma digitala tjänster. Här kan särskilt nämnas ett myndighetsgemensamt chatbaserat AI-stöd för rådgivning som skulle kunna stödja företagen utifrån deras individuella behov. Med en sådan tjänst kan företagen få en bättre och mer likartad service som är tillgänglig dygnet runt och som inte är begränsad till en myndighet. Tjänsten kan få bred spridning genom att den blir lätt att nå från många digitala platser, till exempel via samlingsplatser som verksamt.se och branschorganisationer eller från myndigheternas och kommunernas webbplatser. Vidare finns det bättre möjligheter att snabbt bygga på informationen utifrån nya behov, exempelvis vid lagändringar och att kunna ge stöd på flera språk.

Satsning på ett bättre anpassat internationellt regelverk

Livsmedelsverket ser en möjlighet att förstärka arbetet inom strategiskt utvalda områden inom ramen för livsmedelsstrategin för att få förbättrade EU-regler utifrån svenska förutsättningar och behov. En sådan förstärkning skulle möjliggöra ett mer fokuserat arbete inom prioriterade områden, med mer djuplodande samverkan med bransch och andra aktörer. Vidare skulle mer kraft kunna läggas på att arbeta mycket mer proaktivt i frågorna, bland annat genom att nätverka, påverka och samarbeta nationellt och internationellt, och därigenom skapa ökade möjligheter för att fånga upp och sedan få gehör för svenska synpunkter.

2.6.1 Planerade åtgärder under 2023

Ny riskklassningsmodell

Under 2023 kommer den nya riskklassningsmodellen att implementeras hos kontrollmyndigheterna. En digital utbildning som introducerar riskklassningsmodellen för användarna kommer att tas fram. Kontrollmyndigheterna kommer under 2023 att behöva klaska om alla sina livsmedelsanläggningar och det arbetet kommer Livsmedelsverket att stödja med vägledning och genom att svara på frågor.

Livsmedelsverket har en fortsatt dialog med systemleverantörer och användarföreningar. Under 2024 kommer kontroll att utföras enligt den nya modellen och flera kommunikationsinsatser planeras inför lanseringen av den färdiga modellen.

Samrådsgrupper underlättar dialogen för nya regler

Arbetet med befintliga samrådsgrupper fortsätter under 2023. En grupp för kontaktmaterial planeras att starta under hösten 2023.

Kontroll av kontaktmaterial

Den nationella kontrollgruppen kommer fortsätta att utföra kontroll under 2023 med stöd av Livsmedelsverket. Under dessa besök kommer vi att samla erfarenheter och lärdomar som sedan kommer att tas tillvara när vi under 2023 skriver vägledning, med målet att nå likvärdighet och kvalitet i kontrollen. Kontrollen kommer öka successivt, med fokus på förberedande åtgärder och att nå en grundläggande nivå. Under 2023 kommer kontrollen att utföras i större skala och från 2024 kommer riskklassad, planerad kontroll att utföras.

Livsmedelsverket har utformat föreskrifter om registreringsplikt för kontaktmaterialverksamheter. Föreskrifterna har remitterats och ligger nu för notifiering hos EU-kommissionen och övriga medlemsstater. Notifieringen beräknas vara klar i april 2023.

Under 2022 har Livsmedelsverket beviljats medel av Nordiska ministerrådet för att anordna en nordisk kurs för inspektörer under 2023. Kursen kommer bidra till en kompetenshöjning hos aktuella kontrollmyndigheter. Den kommer också att understödja en likvärdig kontroll och ge ett värdefullt utbyte mellan de nordiska länderna.

Digitalisering av kontrollen

Analys av resultaten från de anläggningsrelaterade studierna avslutas under 2023. Analysen av IT-säkerheten och förslag på tekniska tester av olika typer av lösningar tas fram. Detta innefattar bland annat integreringen av modellen med framtida verksamhetssystem, definiering av krav på dataöverföring och minimering av risken för fel och fusk. Den ekonomiska analysen av vilka konsekvenser den nya metodiken kan medföra avslutas. I denna analys berörs anläggningsrelaterade konsekvenser samt de mer övergripande konsekvenserna av köttkontrollen vid mindre slakterier och vilthanteringsanläggningar där ständig bemanning saknas. Beteendestudier fortsätter med intervjuer med representanter för företagen och mer kvantitativa mätningar av metodiken bland kontrollpersonalen.

Målet är att publicera och presentera resultat internationellt både inom och utanför EU. Presentationer har redan bokats med EU:s chefsveterinärgrupp och vid två internationella konferenser under våren 2023.

Ett mer ändamålsenligt regelverk

Förslaget om nya föreskrifter om vinframställning kommer att remitteras innan sommaren och sedan notifieras till EU-kommissionen och övriga medlemsstater. Vad gäller den översyn som pågår av Livsmedelsverkets föreskrifter om livsmedelshygien och föreskrifter om offentlig kontroll kommer arbetet att fortsätta även under 2023 och 2024. Under 2023 kommer arbetet bland annat att handla om att se över bestämmelser om leveranser av små mängder av vissa livsmedel och även vissa bestämmelser om ren och ripa. Det är dock för tidigt att redan nu ha en mer konkret tidplan för arbetet då det är omfattande och omfattar många olika frågor. Under 2023 kommer även en översyn göras av bestämmelser om ommärkning och omförpackning av livsmedel.

3. Minskat matsvinn

3.1 Åtgärder att vidta inom uppdraget

Livsmedelsverket ska, tillsammans med Statens jordbruksverk och Naturvårdsverket, fortsätta arbeta i enlighet med den handlingsplan för minskat matsvinn, ”Fler gör mer – handlingsplan för minskat matsvinn 2030”, som man gemensamt beslutat om (N2018/03968/DL). Inom ramen för den årliga redovisningen ska myndigheterna återrapportera vilka insatser som genomförts och redogöra för planerade åtgärder för kommande år. Livsmedelsverket får för åtgärdens genomförande använda 6 miljoner kronor under 2020. För åren 2021–2025 beräknas 6 miljoner kronor årligen för åtgärden.

Framför allt läggs fokus på de fyra nyckelfrågorna:

- Mål och mätningar
- Samarbete genom hela livsmedelskedjan – en förutsättning för framgång
- Förändrat konsumentbeteende
- Forskning och utveckling

3.2 Genomförda aktiviteter

3.2.1 Sammanfattning

I linje med en av handlingsplanen för minskat matsvinns nyckelfrågor, har konsumentkommunikationen om minskat matsvinn fortsatt att utvecklas under året. En konsumentundersökning har genomförts för att ta reda på konsumenternas attityder och kunskap samt en sensorisk undersökning om hur länge mjölk upplevs smaka bra efter bäst före-dag.

Vidare har åtta rapporter tagits fram om matsvinn i början av livsmedelskedjan – livsmedelsförluster vid produktion av nötkött, griskött, mjölk, biprodukter på slakterier, kvarnvet, potatis, morötter, jordgubbar, sjömat samt en pilotstudie av svinn och restprodukter i livsmedelsindustrin.

En utlysning av forskningsmedel om minskat matsvinn gjordes i maj 2022 och i januari 2023 har tre ansökningar beviljats.

| Målgrupp | Genomförda aktiviteter |
|--------------------------|--|
| Konsumenter | Konsumentkampanj för att göra konsumenten medveten om sitt matsvinn som ska leda till engagemang för att minska matsvinnet. Kunskap om hur länge mjölk går att dricka efter bäst före-dag. |
| Livsmedelsföretag | Dialog kring regler i livsmedelslagstiftningen som är hinder för att minska matsvinnet |
| Livsmedelskontrollen | Prata och öka medvetandet om att livsmedelskontrollen har en roll i att minska matsvinnet i kontrollsituationen. Medverkande på den nordiska livsmedelskontrollkonferensen för att skapa intresse och väcka denna fråga. |
| Myndigheter och kommuner | Vägledning om kommunernas lagstiftade ansvar att informera hushåll om avfallsförebyggande åtgärder, däribland att minska matsvinnet. Kommunikationsmaterial delas med kommunerna om hur konsumenten kan minska sitt matsvinn. |

3.2.2 Beskrivning av genomförda aktiviteter

Internationella matsvinnsdagen 29 september

Denna dag innebär en återkommande nationell möjlighet att uppmärksamma vikten av att minska matsvinnet för både klimatet, miljön och plånboken. Temat på kommunikationen under internationella matsvinnsdagen den 29 september 2022 var att gestalta hur mycket en person slänger under ett år i sopkorgen och vasken, att visa det så kallade ”matsvinnberget”. Syftet är att göra konsumenterna medvetna om att och hur mycket mat de slänger och få dem att vilja agera för att minska sitt matsvinn.

Aktiviteter:

- Pressmeddelande skickades ut inför och i samband med matsvinnsdagen, med aktivt insälj till ett antal utvalda redaktioner, bland annat TV4 Nyhetsmorgon med medverkande av projektledaren som resultat, med inslag om matsvinn där mängden frukt och grönt som slängs visades visuellt i studion samt att filmen om matsvinnberget visades som grafik. Även flertal intervjuer genomfördes i andra riks- och lokalmedia.
- Information och kampanjmaterial skickades ut i förväg till kommuner, regioner, livsmedelsföretag och andra externa intressenter, som i sin tur använt det i sina kanaler.
- Inlägg i sociala medier om matsvinnsdagen och kampanj om ”matsvinnberget” med sponsrade inlägg under en två-veckorsperiod.

Rapport: Håll inte ut mjölk i onödan

Livsmedelsverket har gett forskningsinstitutet RISE i uppdrag att undersöka om smaken på mjölk och havredryck i öppnade förpackningar förändras när bäst före-datumet har passerat och hur många dagar det tar innan det märks på smaken. Målgruppen är konsumenter och syftet var att visa om och att mjölk och havredryck går att dricka även efter att bäst före-datumet har passerat.

Konsumentundersökning: hur ökade priser påverkar matsvinnet

En konsumentundersökning har genomförts med en webbpanel för att ta reda på om och hur ökade livsmedelspriser påverkar hur stort matsvinnet blir i hushållet och hur konsumenten tar hand om maten.

Uppföljande konsumentundersökning om konsumenternas kännedom matsvinn

Konsumentkommunikationen om minskat matsvinn har fortsatt att utvecklas under året. En konsumentundersökning via webbenkät har genomförts för att ta reda på konsumentens uppfattningar om matsvinn. Även en webbpanel hölls där 1 000 personer deltog. Syftet med undersökningen var att ta reda på konsumenternas beteende och uppfattningar och jämföra med konsumentundersökningen som genomfördes i slutet av 2020. Vidare kommer detta också att följas upp i slutet av detta regeringsuppdrag. Ett ytterligare syfte är att få underlag till framtida kommunikation, så att satsningar riktas rätt.

Läromaterial för hem- och konsumentkunskapslärare – svinnrik

Livsmedelsverket har tillsammans med Finansinspektionen tagit fram ett läromaterial "Svinnrik" för hem- och konsumentkunskapslärare för att lära elever hur de kan spara pengar och miljön genom att ta hand om maten bättre. Hem- och konsumentkunskapsundervisningen är ett bra tillfälle att väcka engagemang för matsvinn hos barn och ungdomar i mellan- och högstadieåldern. Därför har Livsmedelsverket och Finansinspektionen tagit fram ett läromaterial som kan ge eleverna mer kunskap om matsvinn och hur det påverkar ekonomin, miljön och klimatet.

Utveckling av webbinformation om matsvinn på livsmedelsverket.se

Under året har informationen om matsvinn på Livsmedelsverkets webbplats gått igenom och utvecklats. Det är ett arbete som är under ständig utveckling.

Regelförenklningar/tillämpning av lagstiftning

Dialog har fortsatt med Svensk Dagligvaruhandel kring hinder i livsmedelslagstiftningen och tillämpningen av lagen. Tre studiebesök har genomförts på Ica, Coop och Matmissionen för att öka förståelsen för hur det går till i praktiken när livsmedel doneras (omfördelas).

Framtagande av en nationell matsvinnsguide pågår och vägledande texter i Kontrollwiki och livsmedelsdonationer och om spårbarhet är klara och publicerade på webben. Förslag till ändring av §§15 och 16 i LIVSFS 2005:20 har arbetats fram och vi har startat en intern dialog kring artikel 13 i förordning (EU) nr 1169/2011 (Informationsförordningen).

Från 8 december ändras förordningen (EG) nr 853/2004 om särskilda hygienregler för livsmedel av animaliskt ursprung så att ägg får levereras till konsumenten inom högst 28 dagar från värpning. Bäst före-datum för hönsägg får också i fortsättningen fastställas till högst 28 dagar efter värpning.

Delfinansiering av SAMS

Livsmedelsverket har inom regeringsuppdraget fortsatt delfinansiera det branschsamarbete som inleddes i mars 2020, "Samarbete för minskat matsvinn". Branschens samarbete är en viktig förutsättning för att kunna halvera matsvinnet. Samarbetet leds av IVL Svenska Miljöinstitutet. Livsmedelsverket och Jordbruksverket medverkar i styrgruppen och uppdragets samtliga myndigheter tar del i olika arbetsgrupper. Under året har bland annat en guide till restauranger tagits fram och publicerats och workshops anordnats med aktörer bland annat på Livsmedelsdagarna.

Arbetet i EU-plattformen

EU-plattformens (för minskat matsvinn) nya mandatperiod löper på, den pågår mellan 2022-2026. Livsmedelsverket, Naturvårdsverket och Jordbruksverket är med i tre subgrupper. Under året har två möten ägt rum.

Matsvinnsnätverket

Det nationella Matsvinnsnätverket är fortsatt aktivt på LinkedIn. Nätverket leds av myndigheterna och är öppet för alla aktörer som arbetar med matsvinn. Kännedomen om detta nätverk fortsätter att öka och antalet medlemmar har under 2022 ökat från 440 till 524 medlemmar.

Vägledning om kommunernas information om avfallsförebyggande åtgärder inklusive matsvinn

Kommunerna ska enligt lag informera hushållen om avfallsförebyggande åtgärder inklusive åtgärder för att minska matsvinnet. Under hösten 2022 tog Naturvårdsverket fram en vägledning för att stötta kommunerna i att ta informationsansvaret. En rapport med ytterligare kunskap, exempel på avfallsförebyggande åtgärder, framgångsfaktorer och lärande exempel har också tagits fram. Vägledningen och rapporten publicerades i januari 2023 och sprids till landets kommuner, länsstyrelser och andra aktörer.

Forskning, innovation och utveckling för minskat matsvinn

Utifrån bland annat den kunskapsinhämtning om innovation och forskning och identifiering av kunskapsluckor inom området som skett 2021, har en utlysning utformats och var tillgänglig för ansökningar från maj till september 2022. Granskning av ansökningarna och förslag till beslut har genomförts under hösten 2022 av vetenskapliga och sakkunniga granskare.

SLU har tillsammans med rådgivningsföretag och branschorganisationer fått medel från Formas för *Nötsvinnprojektet* som under fyra år med start 2022, ska studera orsaken till nötköttförluster mer djupgående. Jordbruksverket deltar i referensgruppen och har bidragit till att tillhandahålla statistik.

Jordbruksverket anordnade på förfrågan av Ecoloop en workshop om insekter som använder restflöden till foder och livsmedel. På workshopen knöts kontakter och utbyttes information

mellan företag och olika pågående projekt som även SLU och Axfoundation är involerade i, och med sakterter på de tre myndigheterna i regeringsuppdraget. Syftet var att öka förståelsen för de begränsningar som finns idag utifrån lagstiftningen samt diskutera utmaningar och möjligheter.

Rapporter om livsmedelsförluster tidigt i livsmedelskedjan

Jordbruksverket publicerade två rapporter om livsmedelsförluster inom animalier. Dels förluster av nötkött, griskött och mjölk på gården och dels om livsmedelsförluster vid slakt av grisar och nötkreatur. Inom vegetabilier har ytterligare fyra rapporter publicerats om livsmedelsförluster vid produktion av kvarnvet, potatis, morötter och jordgubbar. Rapporterna presenterar volym och andel av produktionen som inte går vidare i livsmedelskedjan, orsaker till det, vad som görs av produkten/råvaran istället (avfall eller foder) samt vad som kan förbättras för att mer ska bli mat.

Ytterligare två rapporter har tagits fram och ska publiceras under 2023, dels en rapport om svinn och restprodukter i livsmedelsindustrin som bygger på en intervjustudie med ett tjugotal större livsmedelsindustrier, dels en rapport om fisk och skaldjur där fiskare och deras branschorganisationer intervjuats. Sveriges lantbruksuniversitet har bidragit till undersökningarna i sex av de åtta rapporterna. Omkring sju referensgruppsmöten arrangerades med branschorganisationer, Naturvårdsverket och Livsmedelsverket.

Jordbruksverket deltog i tre dagar på Elmia lantbruk och presenterade rapporternas resultat på stora scen. Jordbruksverket har även skrivit flera blogginlägg samt medverkat vid branschmöten som LRF Trädgårds årliga bärmöte.

Otillbörliga handelsmetoder

Jordbruksverket har också bevakat och spridit information om den nya svenska lagstiftningen som förbjuder otillbörliga handelsmetoder och dess betydelse för minskat matsvinn.

Övriga kommunikationsaktiviteter

Jordbruksverket gjorde en film som spreds på sociala medier med tips och råd riktat till konsumenter för att förebygga matsvinn inför julhelgerna.

Statistik: Livsmedelsavfall i Sverige 2020

På uppdrag av Naturvårdsverket har SMED (Svenska MiljöEmissionsData) utvecklat mätmetoder och tagit fram statistik över mängden livsmedelsavfall längs livsmedelskedjan, enligt de krav som ställs i avfallsdirektivet 2008/98/EG. Mängden livsmedelsavfall används som indikator vid uppföljning av etappmål för minskat matsvinn.

Metod för att beräkna miljöpåverkan från livsmedelsavfallet

För att få kunskap om livsmedelsavfallets miljöpåverkan har RISE fått i uppdrag av Naturvårdsverket att föreslå en metod och indikatorer för att beräkna livsmedelsavfallets miljöpåverkan (konsumtionsbaserat) i Sverige. Metoden ska kunna svara på vilka

produktgrupper, när det gäller livsmedelsavfall i Sverige, som står för den stora klimatpåverkan/miljöpåverkan utifrån ett konsumtionsperspektiv, samt även i vilka led olika utsläpp uppkommer.

3.3 Uppnådda resultat

3.3.1 Sammanfattning

- Fortsatt konsumentkommunikation har lett till ökad medvetenhet om matsvinn som förväntas leda till minskat matsvinn hos konsumenterna. Information om hur stort matsvinnet är för varje konsument och år leder till en ökad medvetenhet vilket kan leda till att konsumenten börjar agera för att minska sitt matsvinn.
- Nya siffror för data för 2020 om hur mycket mat som slängs i sopkorgen visar att det har minskat till 17 kg per person och år jämfört med 19 kg per person och år med data från 2018.
- Mätningar av livsmedelsförluster inom åtta olika sektorer är klara och sex rapporter har kommunicerats.

3.3.2 Beskrivning av uppnådda resultat

Resultat: Internationella matsvinnsdagen 29 september

Förväntad effekt av kampanjen under matsvinnsdagen är att ökad kunskap och medvetenhet om hur mycket mat en person kastar i hushållet per år vilket ska leda till att man vill minska sitt matsvinn. Informationskampanjen syntes i sociala medier i samband med matsvinnsdagen och bidrog till ytterligare uppmärksamhet i media både nationellt, lokalt och inom livsmedelsbranschen.

Matsvinnsdagen nämndes i 83 olika artiklar under 2022, varav majoriteten publicerades i september och handlade om konsumenternas hantering av Livsmedel. Livsmedelsverket var den mest omnämnda nationella aktören i dessa artiklar.

Kampanjen bestod också av sponsrade inlägg på Facebook och Instagram. Det ledde till 230 975 totala exponeringar (antal visningar av annonsen) och 98 768 i unik räckvidd (det totala antalet unika personer som annonsen visats för). Störst intresse för kampanjen visade kvinnor över 65 år. Kampanjen var uppdelad på två delar för att säkerställa att även en ung (under 35 år) målgrupp nåddes. I den yngre målgruppen var engagemanget lägre, men jämnare fördelat mellan män och kvinnor.

Rapport: Häll inte ut mjölk i onödan

Resultatet av undersökningen visar att det inte är någon smakskillnad 14 dagar efter bäst före-datum för öppnad förpackning av mjölk vid förvaring i fyra plusgrader, jämfört med en nyöppnad mjölk där bäst före-datum inte har passerats. För havredryck märks ingen skillnad ens efter 16 dagar, när den jämförs med en nyöppnad förpackning. Produkterna testades inte vid en längre period i den här undersökningen. Detta gav ett mycket stort medialt intresse.

Resultat: Konsumentundersökning: hur ökade priser påverkar matsvinnet

En konsumentundersökning har genomförts för att ta reda på om och hur ökade livsmedelspriser påverkar hur stort matsvinnet blir i hushållet och hur konsumenten tar hand om maten. Fler köper produkter på extrapris och fler tittar på jämförelsepriser. Vidare svarade konsumenterna att de i högre utsträckning använder sina sinnen för att undvika att slänga mat i onödan. Och att de tar vara på rester i större utsträckning. Det verkar som att effekten av högre matpriser leder till en ökad medvetenhet kring matens värde och en högre vilja och benägenhet att ta hand om den.

Resultat: Kampanj – svinnrik

"Svinnrik" är ett läromaterial för hem- och konsumentkunskapslärare för att lära elever hur de kan spara pengar och miljön genom att ta hand om maten bättre. Förväntat resultat är att detta ger förutsättningar för lärarna att inom hem- och konsumentkunskapen väcka engagemang för matsvinn hos barn och ungdomar så att de in sin tur vill minska matsvinnet.

Resultat: Utveckling webbinformation om matsvinn på livsmedelsverket

Sidorna om matsvinn är några av de mest välbesökta på Livsmedelsverkets webbplats och antal sidvisningar har ökat kraftigt sedan projektets start (statistik för antal sidvisningar för samtliga webbsidor om matsvinn på livsmedelsverket.se - 2019: ca 131 000, 2020: ca 169 000, 2021: ca 200 000, 2022: ca 200 000).

Sammanfattningsvis kan konstateras att informationen om matsvinn på webben är välbesökt, men inte lika välbesökt som vissa andra sidor, exempelvis den om råd till gravida. Men när Livsmedelsverket gör riktade kommunikationssatsningar, som årets stora kommunikationskampanj i samband med matsvinnsdagen den 29/9, ger det resultat även i antal sidvisningar.

Resultat: Regelförenkling/tillämpning av lagstiftning

Genom att göra studiebesök och genom att ha en dialog med branschen så kan vi öka vår förståelse för hur det fungerar rent praktiskt i olika verksamheter. Att förstå hur något fungerar i praktiken hjälper oss att skriva vägledande texter och guider som används och underlättar för företagen att förstå hur de kan göra för att uppfylla de krav som ställs i lagstiftningen. Vi hoppas att de vägledande texter som skapats under 2022 gör att fler förstår vad de kan och får göra om de vill donera livsmedel och att vi med det minskar matsvinnet.

Syftet och den önskade effekten med att ta fram en matsvinnsguide är att underlätta för livsmedelsföretagare som vill arbeta förebyggande för att minska matsvinnet.

Om förslaget till ändring av §§ 15 och 16 i LIVSFS 2005:20 går igenom så hoppas vi att livsmedelsföretagaren får ytterligare utrymme till att arbeta mer förebyggande mot matsvinn. Och vi hoppas på att få en fortsatt dialog kring artikel 13 i förordning EU nr 1169/2011 och att vi genom det hittar en väg att där det går att sälja eller ta till vara på produkter som av någon anledning inte är korrekt märkta men som fortfarande är säkra.

De nya reglerna som innebär att äggen även får säljas i 28 i stället för 21 dagar ger, butikerna mer tid att sälja äggen och kan sannolikt också leda till minskat matsvinn.

Resultat: Delfinansiering av SAMS (Samarbete för minskat matsvinn)

Deltagarna har en aktiv roll i överenskommelsen genom att de mäter och rapporterar in sitt matsvinn samt vidtar åtgärder utifrån resultatet från datainsamlingen. Detta leder på sikt till minskat matsvinn. Genom att deltagare från hela värdekedjan finns representerade leder samarbetet även till att den så kallade "vattenballongeffekten" har potential att minska, det vill säga undvika att lösningen på ett problem i en del av värdekedjan istället riskerar att skapa ett nytt problem på ett annat ställe. Antalet medlemmar har gått från 19 till 23 under 2022. Överenskommelsen har även ett antal supportere, för närvarande 16 aktörer. Till supportere räknas de företag och organisationer som inte har rådighet över det egna livsmedelsavfallet, svinnet eller förlusterna, men som kan underlätta delar av arbetet med att minska matsvinnet.

Resultat: Deltagande i EU-plattformen för minskat matsvinn

Förväntad effekt av medverkan i EUs plattform för minskat matsvinn är kunskapsutbyte med EUs medlemsländer och ökad genomslagskraft för den svenska hållningen.

Resultat: Aktiviteter inom matsvinnsnätverket

Nätverket är ett forum för att utbyta erfarenheten och dela med oss av vad vi myndigheter gör samt vad som pågår i EU. Förväntad effekt är att aktörer i livsmedelsbranschen har kännedom om det pågående arbetet både nationellt och internationellt.

Resultat: Vägledning till kommuner om avfallsförebyggande information – inklusive matsvinn

Sedan augusti 2020 är det lagkrav på att kommuner ska lämna information till hushållen om avfallsförebyggande åtgärder och under hösten 2022 har Naturvårdsverket tagit fram en vägledning som stöd till kommunerna. Vägledningen publicerades i januari 2023 och innehåller bland annat exempel på åtgärder för att förebygga matsvinn och stöd för att utveckla och komma igång med informationen till hushållen.

Vägledningen kommer bland annat presenteras på ett webinarium i februari 2023.

Resultat: Forskning

SLUs och branschens nötsvinnprojekt har fått ta del av statistik och kunskap från Jordbruksverket.

Aktörer inom insekter som använder restflöden har fått ökad kunskap om lagstiftningen på området och myndigheterna har fått ökad förståelse för de utmaningar som aktörer och projekt ser.

Under våren gjorde Naturvårdsverket en forskningsutlysning om minskat matsvinn utifrån de kunskapsluckor som identifierades i de ansökningar som granskades under hösten 2022. Tre forskningsprojekt delar på nio miljoner kronor för att öka kunskapen om åtgärder mot matsvinn i dagligvaruhandeln och hushållen. Projekten pågår fram till 2026. Läs mer om projektet på [Matsvinn \(naturvardsverket.se\)](https://naturvardsverket.se).

Resultat: Uppföljning av livsmedelsförluster

Nu finns färdigställda uppgifter om mängder, orsaker, destinationer och åtgärdsförslag för att minska matsvinn i livsmedelsproduktionen. Uppgifterna har kommunicerats och spridits väl i media och arbete med åtgärdsprojekt har inletts. Ett exempel är att SLU använt uppgifter till ett flerårigt projekt som beviljats av Formas, där ökad användning av biprodukter i offentliga kök ska studeras tillsammans med ett slakteri, kockar och en kommun. En studie om nödslakt och slakt på gård har också initierats och diskussioner har förts med flera aktörer såsom Axfoundation och SAMS gällande åtgärder.

Resultat: Livsmedelsavfall i Sverige 2020 och 2021

Uppgifter över uppkomna mängder livsmedelsavfall avseende referensår 2020 har sammanställts och publicerats av Naturvårdsverket genom rapporten Livsmedelsavfall i Sverige 2020 samt rapporterats till EU juni 2022. Även metodrapporten Livsmedelsavfall 2020 publicerades och kommunicerades till EU. Rapporterade uppgifter från samtliga medlemsstater har publicerats av Eurostat och utgör underlag för framtagande av EU-gemensamma mål för minskat livsmedelsavfall. Uppgifter avseende hushåll, sjukhus, detaljhandeln och delvis grossister har under 2022 tagits fram för referensår 2021. Under 2021 uppkom cirka 0,9 miljoner ton fast livsmedelsavfall i Sverige. Det motsvarar 86 kg per person, varav 59 kg uppstår i hushållen. Av livsmedelsavfall från hushåll uppskattades cirka 26 procent, 15 kg per person och år, vara så kallat matsvinn. Matsvinnet i hushållet har minskat med två kilo per person jämfört med siffror från 2020. För hushåll har även mat och dryck till avlopp uppskattats till ytterligare 190 000 ton vilket motsvarar 18 kg per person och år. Den uppskattade mängden livsmedelsavfall från livsmedelsbutiker har också minskat mellan 2020 och 2021, från 100 000 till 91 000 ton.

Resultat: Naturvårdsverkets bilaterala arbete

Kunskap och arbetssätt som har tagits fram inom det gemensamma regeringsuppdraget har förmedlats till andra länder bland annat genom webinarium. Den internetbaserad utbildning Food Waste Prevention (Course: Food Waste Prevention (unccelearn.org)) färdigställdes under våren 2022 i samarbete med UNITAR. Naturvårdsverket har även delat med sig av Sveriges erfarenheter på Fireside Chat på internationella matsvinnsdagen den 29 september som arrangerades av UN CC:Learn för studenter som genomfört e-kurserna “Food Waste Prevention” eller “Sustainable Diet”. Naturvårdsverket har tagit emot en delegation från Brasilien.

Resultat: Otilbörliga affärsmetoder

Fler känner till den nya lagstiftningen, möjligheten att anmäla överträdelser och att den har betydelse för att minska matsvinn som uppkommer på grund av metoderna.

Resultat: Naturvårdsverkets webbsidor om Matavfall och matsvinn respektive Livsmedelsavfall i Sverige

Naturvårdsverkets hemsidor har bearbetats och förnyats under 2022. Naturvårdsverket har under året haft ett stort antal besökare på webbsidorna om Matavfall och matsvinn, drygt 8000 visningar där det har varit en tyngdpunkt på perioden januari-maj med ungefär 1000 visningar per månad. Webbsidan Livsmedelsavfall i Sverige har knappt hälften så många visningar och flertalet kommer in via webbsidan för Matavfall och matsvinn. Det är tydligt att det finns ett intresse, särskilt när det händer något nytt, som t.ex. uppdaterad statistik.

3.4 Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål

De aktiviteter som genomförs ska bidra till att matsvinnet minskar samt att mer från de tidiga leden blir mat, vilket leder till både hållbar produktion och konsumtion vilket bidrar till det strategiska området *Konsument och marknad*. Alla aktiviteter och åtgärder som nämns ovan för att minska matsvinnet och livsmedelsförlusterna, bidrar till att mer mat kan tas till vara, alltså att livsmedelsproduktionen ökar och att livsmedelskedjan blir mer konkurrenskraftig.

| Strategiskt område | Beskrivning av mål enligt handlingsplanen |
|---------------------------|--|
| Konsument och marknad | Målet för det strategiska området Konsument och marknad ska vara att konsumenterna ska ha ett högt förtroende för livsmedlen och kunna göra medvetna och hållbara val, exempelvis av närproducerat och ekologiskt. Marknaden för livsmedel ska kännetecknas av en väl fungerande konkurrens. Den svenska livsmedelsexporten ska ges förutsättningar att öka för att möta efterfrågan på relevanta marknader. |

3.5 Slutsatser

Livsmedelsverket har framgångsrikt lyft behovet av ett minskat matsvinn och blivit den mest omnämnda aktören bland de hundratals redaktionella sammanhang där frågan lyfts under 2022. Det är ett rimligt antagande att ökat fokus på matsvinn i den allmänna diskussionen både höjt kunskapen hos konsumenterna och bidragit till fler åtgärder och initiativ inom offentlig sektor. Rimligtvis är det en delförklaring till den positiva trenden gällande hushållens minskade matsvinn.

Betydande mängder livsmedel lämnar inte gårdar, packerier och slakterier för att blir mat och det finns ett stort intresse hos aktörer och media för dessa flöden. Från början var det tänkt att ge ut en samlande rapport men istället har det blivit varsin för varje av de åtta sektorerna. Aktiviteten har gett djupare kunskap än förväntat men tagit något mer tid. En sammanfattande slutrapport färdigställs därför först under 2023.

Beräkningar av livsmedelsavfallets miljöpåverkan är viktig för det fortsatta arbetet med att reducera livsmedelsavfall. En genomgång av metoder har gjorts och en metod kommer att föreslås för det fortsatta arbetet. Nästa steg är att med hjälp av föreslagen metod göra beräkningar av miljöpåverkan från livsmedelsavfallet, men samtidigt behöver statistiken om livsmedelsavfall fortsatt utvecklas för att metoden ska kunna vara fullt användbar. Förstudien avseende mer information om matsvinn i livsmedelsindustrin har resulterat i att en undersökning kommer att genomföras under våren 2023. Ambitionen är få fram nationell statistik över matsvinn som inte klassas som avfall såsom biprodukter till foder, samt att uppkomna mängder ska kunna redovisas utifrån svensk näringsgrensindelning (SNI). Genom kommande forskningsprojekt kommer vi få nya insikter om hushållens beteende och om olika lösningar att separera förpackningar och ätbara livsmedel som kan skapa praxis för minskat matsvinn. Naturvårdsverkets gav i början av 2023 ut en vägledning om kommunernas informationsansvar om avfallsförebyggande åtgärder till hushåll. Kommuner och andra aktörer har visat ett stort intresse för vägledningen vilket kan bidra till ett ökat informationsarbete gentemot hushållen bland annat om åtgärder för att minska matsvinnet.

3.6 Fortsatt arbete

Med ett nära samarbete med näringslivet kan insatser såsom regelförenklingar snabbt förankras med dem det berör. Matsvinnsarbetet kan bidra till att minska sista raden-kostnader hos företag och verksamheter. Det är möjligt att jobba mer med sidströmmar och tillgängliggöra förluster av mat eller matsvinn som idag inte blir livsmedel på marknaden och därigenom stärka företagandet.

Kommuner och avfallsbolag kan också få relevant och effektivt stöd i arbetet med att minska avfallsmängderna i landet. Det leder till minskade kostnader för avfallshanteringen och medborgaren och positiva effekter för klimatet och miljön. Att arbeta för att mer ska bli mat, stärker försörjningsförmågan. Det befintliga samarbetet med Jordbruksverket och

Naturvårdsverket är väl fungerande och en fortsatt samverkan är nödvändig för kunna driva arbetet med att minska matsvinnet.

Arbetet fortsätter genom att arbeta med åtgärder i handlingsplanen för minskat matsvinn:

- Fortsatt kommunikation till konsument med syfte att få till beteendeförändring och därmed minskat matsvinn.
- Fortsatt arbete med att ta fram stöd för livsmedelsdonationer till livsmedelsföretag för att mer mat ska kunna doneras.
- Försök med ympning av mögel i frukt och grönsaker, för att ta reda på om det är fler frukter och grönsaker där mögel kan skäras bort och om det därefter är tillräckligt säkert att resten av livsmedlet äts upp.
- Litteraturstudie om mögel i frukt och grönt, för att mer frukt och grönt ska kunna tas tillvara från producent till konsument och ta fram eventuellt nya råd till konsument och livsmedelsföretag utifrån detta.
- Skriva en rapport om plockanalyser, där hushållens matsvinn har analyserats. Syftet är att få mer kunskap om vad som slängs så att riktade insatser kan bli mer träffsäkra.
- Anordna en nordisk matsvinnkonferens med syfte att skapa nätverk i Norden.
- Ett examensarbete vid SLU med handledning även från Jordbruksverket genomförs våren 2023 för att kartlägga och intervjua slakterier om möjligheter till att fler grisar och nötkreatur ska kunna slaktas inom ramen för nödslakt respektive regelverket om Slakt på gård. Jordbruksverket planerar att använda examensarbetet till en ny rapport.
- Rapporterna om livsmedelsförluster i industrin respektive inom fisk och skaldjur samt slutrapporten som sammanfattar alla åtta produktflöden, publiceras och kommuniceras i början av 2023. Målgrupp är politiker, myndigheter, allmänhet, forskare och företag i Sverige och andra länder.
- Workshops och dialogmöten med branschföreträdare genomförs för att ta resultaten vidare till åtgärder. Dels genom att Jordbruksverket arrangerar egna seminarier men också genom att medverka på branschmöten som potatisodlarnas årsmöte.
- Medverka i SAMS styrgrupp och samtliga myndigheter tar del i uppdragets olika arbetsgrupper, bland annat i gruppen om data och samverka för gemensamma tolkningar av definitioner, metoder för uppräknings samt möjlig användning av SAMS data för att komplettera den nationella avfallsstatistiken.
- Arbetet med att förbättra livsmedelsavfallsdata fortsätter 2023, även med stöd av EU food waste measurements grants från European Health and Digital Executive Agency och med extra fokus på livsmedelsindustrin samt grossister. Fler uppgifter från livsmedelsindustrin kommer även efterfrågas i samband med Naturvårdsverkets ordinarie sammanställning av avfallsstatistik. Detta görs för att få mer information om matsvinn inom livsmedelsindustrin. Nuvarande nationella uppskattning utgörs endast av livsmedelsavfall, vilket är missvisande eftersom stora flöden bedöms hanteras som biprodukter.
- Som ett resultat av Naturvårdsverkets forskningsutlysning 2022 om minskat matsvinn har tre forskningsprojekt beviljats och startar i mars 2023 och pågår under tre år. Myndigheterna kommer att följa projekten så att resultaten kan komma till praktisk nytta.

- Naturvårdsverket publicerade i januari 2023 en vägledning om kommunernas informationsansvar för avfallsförebyggande åtgärder inklusive åtgärder för att förebygga matsvinn. Vägledningen kommer under 2023 spridas till landets kommuner och andra aktörer.
- Genom framtagande av metod och indikatorer för att beräkna livsmedelsavfallets miljöpåverkan i Sverige kommer kunskap om klimat och miljöpåverkan från livsmedelsavfall utifrån ett svenskt konsumtionsperspektiv att tas fram.

4. Offentliga måltider

4.1 Åtgärder att vidta inom uppdraget

Livsmedelsverket ska, genom sitt Kompetenscentrum för måltider inom vård, skola och omsorg, verka för en fortsatt utveckling av offentliga måltider (N2017/02351/SUN). Arbetet ska syfta till att främja hållbar och hälsosam livsmedelskonsumtion i offentlig sektor.

4.2 Genomförda aktiviteter

4.2.1 Sammanfattning

| Målgrupp | Genomförda aktiviteter |
|--|---|
| Måltids- och kostchefer, förvaltningschefer i vård, skola och omsorg, politiker på kommunal och regional nivå med ansvar för måltider respektive kärnverksamhet (vård, skola, omsorg), | Nationella kartläggningar av offentligt finansierad måltidsverksamhet i kommuner och regioner Publicering och kommunikation av resultat från kartläggning av kommunalt driven måltidsverksamhet i skola, förskola och äldreomsorg. Intervjuundersökning av regionernas måltidsverksamhet på sjukhus, publicering och kommunikation av resultaten. Genomförande av seminarier, föreläsningar och intervjuer till måltidschefer, andra relevanta beslutsfattare och media för att sprida resultaten och förbättra bilden av offentliga måltider. |
| Måltids- och kostchefer, skolpersonal, myndigheter | Utveckling inom projektet Ett nytt recept för skolmåltider: Vidareutveckling av lokala lösningar i kommunerna som adresserar identifierade hinder för hållbara och goda skolmåltider. Erfarenhetsnätverk och digitala träffar för att sprida goda exempel och underlätta uppskalning av innovativa lösningar. Seminarier och föreläsningar för måltidschefer och andra relevanta beslutsfattare för att öka kunskap och sprida goda exempel om hur skolmåltider kan bli mer hållbara. |
| Chefer i vård, skola och omsorg, politiker på kommunal och regional nivå. | Kommunikationsstrategi för att nå beslutsfattare Framtagande av kommunikationsstrategi |
| Måltids- och kostchefer samt beredskapssamordnare i kommuner och regioner | Beredskapsstöd för offentliga måltidsverksamheter Framtagande och publicering av beredskapshandbok för offentliga måltider. Kommunikationsaktiviteter för att öka kunskapen stödet, samt vikten av beredskap för offentliga måltider som en del av samhällets beredskap. Genomförande av föreläsningar och workshops med prioriterade målgrupper i samarbete med Länsstyrelserna. |

4.2.2 Beskrivning av genomförda aktiviteter

Nationella kartläggningar av offentligt finansierad måltidsverksamhet i kommuner och regioner

Under 2022 genomfördes den första nationella kartläggningen av offentliga måltider på sjukhus. Intervjuer med representanter från samtliga 21 regioner analyserades och sammanställdes i en rapport som publicerades i november. Arbetet kompletterar tidigare genomförda nationella kartläggningar av offentliga måltider i kommunalt drivna måltidsverksamheter och är viktigt för att kunna följa en utveckling av måltider i vård, skola och omsorg över tid. För ansvariga politiker och chefer kan det möjliggöra jämförelse och vara underlag till förbättringsarbete.

Utveckling inom projektet Ett nytt recept för skolmåltider

För att nå de globala hållbarhetsmålen behövs förändringar på systemnivå. I projektet Ett nytt recept för skolmåltider samarbetar sju myndigheter, Sveriges kommuner och regioner (SKR) och fyra kommuner utifrån ett missionsorienterat arbetssätt för att hitta innovativa lösningar för att alla barn ska äta hållbar och god skolmat år 2030. På lokal nivå utvecklas praktiska lösningar och på nationell nivå kan hinder för utveckling kopplade till styrdokument eller regelverk lösas genom policyutveckling. Under året har kommunerna vidareutvecklat sina lokala lösningar för att bland annat få fler elever att äta rätter baserade på hållbara och hälsosamma råvaror, öka elevernas involvering i utformningen av skolmåltiderna, förenkla upphandlingen av hållbara produkter och stärka kopplingen mellan måltid och pedagogik.

Livsmedelsverket och Vinnova har tillsammans med MatLust i Södertälje genomfört en konferens för 50-talet deltagare från framförallt kommuner med fokus på omställningen till ett hållbart skolmåltidssystem.

Kommunikationsstrategi för att nå beslutsfattare

För att förändringar ska kunna ske på lokal nivå behöver måltidspersonal och tjänstemän få rätt förutsättningar. Det är därför viktigt att beslutsfattare på olika nivåer har kunskap om hur centrala de offentliga måltiderna är, både för varje individ som äter maten och för samhällets funktion i stort.

Att nå fram till beslutsfattare med kunskapsunderlag är prioriterat men kan vara svårt. Därför genomfördes under 2020 en djupintervjuundersökning med region- och kommunpolitiker och högre tjänstemän¹. Resultaten från undersökningen, tillsammans med tidigare erfarenheter, låg till grund för en kommunikationsstrategi som togs fram under 2022 för att uppnå större effekt på Livsmedelsverkets kommunikationsaktiviteter.

¹ Hur ser beslutsfattare på de offentliga måltiderna? (livsmedelsverket.se)

Beredskapsstöd för offentliga måltidsverksamheter

Livsmedelsverket har sedan 2020 drivit ett MSB-finansierat beredskapsprojekt med syfte att höja kunskapen om vikten av beredskap för offentliga måltider, som en viktig del av det civila försvaret. Under 2022 färdigställdes en handbok som syftar till att stödja kommuner och regioner i arbetet med att ta fram egna beredskapsplaner för måltidsverksamheten. Handboken riktar sig främst till måltidschefer, men även beredskapssamordnare och andra som ansvarar för samhällsviktig verksamhet där livsmedelsförsörjning och tillgång till mat och dryck är avgörande för liv och hälsa.

4.3 Uppnådda resultat

4.3.1 Sammanfattning

- Beredskapshandboken för offentliga måltider är ett tillgängligt och användbart stöd för kommuner och regioner för att öka beredskapen för måltiderna i vård, skola och omsorg. En förväntad effekt är att handboken ska påskynda arbetet med att öka beredskapen för offentliga måltider i kommuner och regioner. Den är en viktig del av uppbyggandet av det civila försvaret och en grundbult i samhället och för funktioner i annan samhällsviktig verksamhet.
- Samlad, tillförlitlig och öppen statistik om offentligt finansierade måltider är ett stöd och underlag för utveckling och beslut kring offentliga måltider både lokalt, regionalt och nationellt.
- Hållbara och skalbara lösningar är utvecklade och utgör ett stöd i hur kommuner i högre grad kan använda skolmåltiderna som en hävstång för att uppnå ett hållbart livsmedelssystem och de globala målen i Agenda 2030.
- Livsmedelsverket når målgrupperna med utvecklat stöd och information.

4.3.2 Beskrivning av uppnådda resultat

Nationella kartläggningar av offentligt finansierad måltidsverksamhet i kommuner och regioner

Kartläggningarna gör det möjligt för kommuner och regioner att jämföra sig med och inspireras av varandra, lyfter goda exempel samt gör det möjligt att följa utvecklingen av offentligt finansierade måltider över tid och på nationell nivå. Kartläggningarna synliggör också generella utvecklingsbehov, vilket underlättar Livsmedelsverkets prioritering av var framtida resurser och stöd bäst behövs. Kartläggningarna har fått stor spridning i media. Uppmärksamheten bidrar till att synliggöra offentliga måltider och sätta dem på samhällsagendan. Det blir synligt vilken utveckling branschen genomgått, vilket bidrar till att höja status och förbättra attityder om måltidernas värde för samhället. Men även brister och utvecklingsbehov belyses. En förväntad effekt är att beslutsfattare i högre grad medvetandegörs kring hinder för utveckling och prioriterar och tillsätter de resurser som krävs för utveckling av hållbara offentliga måltider. Några resultat från rapporterna:

- Beredskap: Att kommuner och regioner har beredskap för att kunna tillaga och servera måltider även vid samhällsstörningar är viktigt för att samhället ska fungera. Andelen kommuner som har en beredskapsplan är 60 procent, en betydande ökning från 2018 års 43 procent. Bland regionerna är det 76 procent som har en beredskapsplan.
- Mål om minskad klimatpåverkan: Trots att det saknas nationella mål för den offentliga livsmedelskonsumtionens klimatpåverkan har runt var tredje kommun fastställt egna klimatmål för måltiderna. I regionerna är motsvarande andel 70 procent.
- Mål kring konsumtion: Att sätta mål kring konsumtionen kan bidra till en mer systematisk uppföljning av matgästernas måltidssituation. Men det är väldigt få, tre procent, som har mål för de äldres konsumtion. Då undernäring är vanligt, behöver konsumtionen följas för att veta att maten verkligen äts upp och gör nytta. Även inom skolan och förskolan är det bara 5 till 7 procent som har mål för barnens konsumtion. Utan att följa upp konsumtionen riskerar mål om näringsriktighet och näringsberäkningar inte bli mer än teoretiska mått.

Utveckling inom projektet Ett nytt recept för skolmåltider

Under året har kommunerna vidareutvecklat sina lokala lösningar som adresserar hinder för barn att äta goda och hållbara skolmåltider. Resultat från kommunerna visar att elevinvolvering i utformning av måltidsmiljön leder till att fler elever upplever miljön som trivsamt, att ljudmiljön blivit bättre och att förändringarna lett till ökad restaurangkänsla. Genom att använda konceptet ExplorEat för att introducera mer hållbara råvaror vågar elever testa nya livsmedel och rätter.

Effekten av arbetet med detta projekt är dels förändrade matvanor bland eleverna, dels en ökad samverkan mellan såväl olika professioner som mellan förvaltningar och organisationer. Detta sektorsöverskridande arbete bidrar i sin tur till att en systemförändring till ett mer hållbart livsmedelssystem i Sverige på sikt kan uppnås.

Kommunikationsstrategi för att nå beslutsfattare

En viktig del i kommunikationsstrategin för att sprida kunskap och nå beslutsfattare är att lyfta de offentliga måltiderna i det offentliga samtalet. Under året fick Livsmedelsverket bra mediegenomslag när kommunkartläggningen respektive regionkartläggningen publicerades, vilket resulterade i drygt 180 nyhetsartiklar. Företrädare för Livsmedelsverket medverkade i ett 15-tal intervjuer. Detta har bidragit till att kommunrapporten laddats ner 820 gånger, de sammanställda resultaten per kommun 960 gånger och regionrapporten drygt 500 gånger.

Utöver media och webbttrafik har medverkan skett vid ett flertal större konferenser med beslutsfattare som målgrupp. Under våren som talare vid Kostdagarna i Malmö, med ca 500 kost- och måltidschefer närvarande, som utställare vid Nordiska skolledarkongressen i Göteborg med ca 1500 chefer inom skola på plats. Under hösten som föreläsare vid SmåKoms (Små kommuner i samverkan) höstmöte med ett 50-tal kommunstyrelseordföranden och kommundirektörer från de till invånarantal minsta kommunerna i landet. Även som talare vid Generation Peps årliga konferens för beslutsfattare – Pep Forum – med ca 1400 deltagare från skola, myndighet och civilsamhälle.

Beredskapsstöd för offentliga måltidsverksamheter

En beredskapshandbok för offentliga måltider är slutförd och kommunicerad i många sammanhang och kanaler. Handboken riktar sig främst till måltidschefer, men även beredskapssamordnare och andra som ansvarar för samhällsviktig verksamhet där livsmedelsförsörjning och tillgång till mat och dryck är avgörande för liv och hälsa. Information om handboken har förmedlats via Livsmedelsverkets webbplats, till närmare 300 deltagare vid seminarium under Krisberedskapsveckan, via Måltidsbloggen och andra relevanta nätverk och branschorganisationer samt Länsstyrelser, myndigheter och universitet. Det var drygt 1000 besökare på handbokens webbplats under första veckan efter lanseringen. Under 2022 laddades handboken ned ca 900 gånger.

Även den tryckta handboken är färdig. Den har skickats ut till samtliga kommuner och regioner och länsstyrelser, Kriminalvårdens anstalter och de folkhögskolor som har internat. Under arbetets gång har kontakter med samtliga länsstyrelserna tagits i att arrangera länsvisa seminarier och workshops om livsmedelsförsörjning och offentliga måltider med deltagare både från beredskapsfunktionen och från måltidsorganisationen. Under 2022 har åtta länsstyrelser arrangerat seminarier där Livsmedelsverket deltagit.

4.4 Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål

Kommunernas och regionernas inköp av livsmedel och arbete med att utveckla hållbara måltider i vård, skola och omsorg har stor betydelse för Sveriges omställning till en livsmedelskonsumtion som är hållbar för miljön, ekonomin och hälsan och uppbyggnaden av det civila försvaret. Kartläggning av måltidsverksamhet i kommuner och regioner synliggör brister, styrkor och målsättningar kring måltiderna, vilket utgör en viktig kunskapsbas om de offentligt finansierade måltiderna i landet som kan underlätta utveckling och beslut som driver utvecklingen framåt. De innovativa lösningar som utvecklats inom ramen för projektet Ett nytt recept för skolmåltider för att adressera identifierade hinder i skolmåltidssystemet, har potential att underlätta och snabba på omställningen till ett hållbart livsmedelssystem genom uppskalning och spridning under 2023.

| Strategiskt område | Beskrivning av mål enligt handlingsplanen |
|------------------------|--|
| Konsument och marknad | Målet för det strategiska området Konsument och marknad ska vara att konsumenterna ska ha ett högt förtroende för livsmedlen och kunna göra medvetna och hållbara val, exempelvis av närproducerat och ekologiskt. Marknaden för livsmedel ska kännetecknas av en väl fungerande konkurrens. Den svenska livsmedelsexporten ska ges förutsättningar att öka för att möta efterfrågan på relevanta marknader. |
| Kunskap och innovation | Målet för det strategiska området Kunskap och innovation ska vara att stödja kunskaps- och innovationssystemet för att bidra till ökad produktivitet och innovation i livsmedelskedjan samt hållbar produktion och konsumtion av livsmedel. |

4.5 Slutsatser

Genom att utvärdera effekten av våra aktiviteter, som antal nedladdningar, trafik på våra webbsidor, intervjuer, artiklar och förfrågningar om medverkan och föreläsningar bekräftar det att vår verksamhet är känd bland målgrupperna den riktar sig till, relevant och uppfattas som ett viktigt stöd för den fortsatta utvecklingen.

För att kunna vara relevant krävs god kännedom om målgrupper och vilka deras behov av stöd är. För att vara relevanta för beslutsfattare inom skola och omsorg krävs ett undersökningsarbete framöver – något som finns inplanerat i aktiviteterna under 2023.

4.6 Fortsatt arbete

Under 2023 planerar vi att fortsätta ta fram relevanta kunskapsunderlag, utvärdera och utveckla vårt stöd till måltidsansvariga och chefer i kärnverksamheterna i vård, skola och omsorg för att skapa bättre förutsättningar för utveckling av hållbara offentliga måltider. Generellt kommer ett viktigt fokus vara att kommunicera med beslutsfattare, det vill säga chefer med ansvar för måltiderna resp. kärnverksamheterna i vård, skola och omsorg för att få bäst spridning och effekt av våra kommunikationsaktiviteter.

Aktiviteter som planeras är bland annat:

- Genomföra kommunikationsstrategin för att i ännu högre grad nå beslutsfattare och underlätta en evidensbaserad praktik och styrning av måltidsverksamhet i vård, skola och omsorg.
- Kartlägga matsvinnet från måltidsverksamhet i kommuner och regioner. En viktig insats för att följa upp och utvärdera kommuners och regioners arbete mot halverat matsvinn 2030.
- Fortsätta det missionsorienterade arbetet i projektet Ett nytt recept för skolmåltider genom att skala upp och sprida utvecklade hållbara lösningar för skolmåltider.
- Utvärdera nuvarande kunskapsstöd Nationella riktlinjer för måltider i skola, förskola samt stödet till skolledare Måltiden – en del av en bra skola och påbörja revidering utifrån målgruppernas behov av stöd för att utveckla hållbara måltider i skolan och förskolan.
- Fortsätta att utveckla stödet i beredskapsfrågor för offentliga måltider till kommuner och regioner samt genomföra workshops, seminarier och föreläsningar i samverkan med länsstyrelser och andra relevanta aktörer.

För att måltider i vård, skola och omsorg i ännu högre grad ska bidra till alla tre dimensioner av hållbarhet krävs att fler aktörer, som påverkar måltidernas kvalitet och bidrag till hållbar utveckling, har ett uppdrag och tar ansvar för sin del. Då krävs ett bredare uppdrag och en samsyn i kommun och region om vad måltiderna ska bidra med i kärnverksamhet och följa upp hur väl de offentliga måltiderna bidrar till kärnverksamhetens kvalitet och utveckling mot Agenda 2030. Exempelvis genom att inom vården och omsorgen utvärdera hur väl måltiderna bidrar till att förebygga sjukdom och minska undernäringen samt att inom skolan använda måltiderna för att utbilda om hållbar livsmedelskonsumtion och involvera elever i frågor om

demokrati, hälsa och samhällsutveckling. För att underlätta för kommuner och regioner i arbetet behövs ett bredare nationellt stöd och gemensamma uppdrag mellan exempelvis Livsmedelsverket och Socialstyrelsen respektive Skolverket. För att underlätta att driva på det regionala och lokala hållbarhetsarbetet är en viktig åtgärd att inkludera hälsomässig hållbarhet i den nya versionen av livsmedelsstrategin. En annan viktig åtgärd är att regeringen beslutar om att anta miljömålrådets förslag i Miljömålsrådets årsrapport 2022 om

- Mer hållbara måltider i skolan samt
- Riktlinjer för mer hållbar mat i skattefinansierade miljöer för barn och ungdomar

² [Rapport \(regeringen.se\)](#)

5. Vidareutveckling av Nyckelhålet

5.1 Åtgärder att vidta inom uppdraget

Enligt regeringsbeslut (N2019/03245/DL) ska Livsmedelsverket vidareutveckla konceptet Nyckelhålet bland annat genom:

- informations-spridning om märkningen för att underlätta för alla konsumenter att göra hälsosamma val vid köp av livsmedel. Arbetet ska ske i nära samverkan med branschen.
- Livsmedelsverket ska låta en extern aktör utvärdera Nyckelhålet senast 2022.

Enligt ändringsbeslut 2022-06-30 ska åtgärden om att vidareutveckla Nyckelhålet, kompletteras genom att Livsmedelsverket även ska:

- verka för att EU:s arbete för en gemensam obligatorisk framsidesmärkning bidrar till en mer hälsosam livsmedelskonsumtion i Sverige. I EU-arbetet ska myndigheten medverka med erfarenheterna av Nyckelhålet.

5.2 Genomförda aktiviteter

5.2.1 Sammanfattning

| Målgrupp | Genomförda aktiviteter |
|---|---|
| Departement/Regering | Utvärdering av Nyckelhålet genom samlad analys av flera undersökningar för att staka ut det fortsatta arbetet. |
| Internationella arenor /EU-kommissionen | <ul style="list-style-type: none">• Nytt analysmöte till följd av det kompletterande uppdraget för att identifiera aktiviteter som kan föra fram erfarenheterna av Nyckelhålet till en EU-gemensam märkning.• Deltagande vid rundabordssamtal på nordisk nivå för att undersöka förutsättningarna för en gemensam nordisk hållning i frågan om framsidesmärkning.• Besvarande av flera enkäter och deltagande i intervjuer som EU-kommissionen har låtit genomföra. Resultaten utgör underlag till det förslag om EU-gemensam obligatorisk framsidesmärkning som kommissionen avser föreslå under 2023. Syftet med medverkan har varit att påverka diskussionerna om märkning och dela de erfarenheter som Livsmedelsverket har genom arbetet med Nyckelhålet.• Deltagande i paneldiskussion om framsidesmärkning för att bidra med erfarenheterna från Nyckelhålet.• Samarbete med akademien (Göteborgs universitet och Karolinska Institutet) om vetenskapliga publikationer som i sin tur kan utgöra underlag i kommande förhandlingar om en EU-gemensam märkning. |

| Målgrupp | Genomförda aktiviteter |
|---------------------------|---|
| Svenska livsmedelsföretag | Test av producentverktyg (utvecklat av konsult 2021) med hjälp av produkter på den svenska marknaden för att identifiera förbättringspotential för modellen. |
| Svenska konsumenter | <ul style="list-style-type: none"> • Samlad bedömning av läget för varumärket utförd av kommunikationskonsult. Syftet med analysen är att få en förståelse för hur varumärket ligger till i förhållande till uppsatt vision och identifiera vägen framåt. • Kvalitativ uppföljning av kommunikationskonceptet för Nyckelhålet. Uppföljningen syftar till att få ökad förståelse för hur målgrupperna uppfattar annonseringen och hur denna kan utvecklas framåt. • Annonsering i sociala medier (Instagram, Facebook och Youtube) till småbarnsföräldrar och åldersgruppen 45–55 år hösten/vintern 2022 för att lyfta och öka kännedomen om Nyckelhålet bland konsumenter. |

5.2.2 Beskrivning av genomförda aktiviteter

Utvärdering av Nyckelhålet

Under året har Nyckelhålet utvärderats av en extern aktör (Ipsos), se bilaga. Utvärderingen bygger på en samlad analys av flera undersökningar, kvantitativa såväl som kvalitativa, och datainsamling som genomförts åren 2020–2022. Det inkluderade materialet innefattar:

- En kvantitativ konsumentundersökning utförd av Origo Group under hösten 2020.³
- Ett examensarbete från Sveriges Lantbruksuniversitet, baserad på en kvantitativ och kvalitativ kundundersökning riktad mot livsmedelsproducenter, genomförd 2021.⁴
- En nulägesanalys av varumärket Nyckelhålet utförd av Springtime-Intellecta baserat på underlag från de nordiska länderna inklusive en kvantitativ konsumentundersökning i Sverige, Norge, Danmark och på Island utförd av Origo Group hösten 2021.⁵
- En kvantitativ analys av befintlig försäljningsstatistik och andel Nyckelhålmärkta produkter utförd av Ipsos utifrån data från NielsenIQ.
- En kvalitativ undersökning utförd av Ipsos i form av djupintervjuer med företrädare för dagligvaruhandeln.

³ Origo Group (2022). Livsmedelsverket - Konsumenters kännedom och attityd till Nyckelhålet.

⁴ Andersson, Cecilia (2021). The Nordic Keyhole – quantitative analysis of its use in product reformulation and development, Examensarbete, Sveriges Lantbruksuniversitet.

⁵ Springtime-Intellecta AB (2022). Nyckelhålet - En nulägesanalys av varumärket Nyckelhålet i relation till varumärkesplattform och –strategi.

Internationellt arbete

I regleringsbrevet (2022-06-30) fick Livsmedelsverket en komplettering av uppdraget om Nyckelhålet som innebär att även bidra till arbetet med en EU-gemensam framsidesmärkning. Diskussionerna om förutsättningar för en gemensam nordisk hållning i frågan om framsidesmärkning vid det nordiska rundabordssamtalet mynnade ut i att det efterföljande ÄK-Livsmötet kunde besluta att göra ett gemensamt nordiskt inspel till EU-kommissionen.⁶ Det gemensamma nordiska inspelet till EU-kommissionen betonade de erfarenheter de nordiska länderna har av att arbeta med en framsidesmärkning, erfarenheter från det goda samarbetet i Norden och att en gemensam EU-märkning måste vila på vetenskaplig grund. De nordiska näringsrekommendationerna lyftes fram i detta sammanhang.

För att bidra med erfarenheterna från Nyckelhålet i diskussionen om en harmoniserad framsidesmärkning inom EU har Livsmedelsverket bland annat svarat på EU-kommissionens öppna och riktade samråd om framsidesmärkning samt deltagit i intervjuer och valideringsworkshoppar initierade av EU-kommissionen. Ett annat exempel är deltagande i paneldiskussion om framsidesmärkning⁷, arrangerat av Paulig/EIT Food, vilken fick stor spridning med 500 deltagare från framförallt bransch, men även politiker på både nationell och internationell nivå.

Livsmedelsverket har även tagit fram underlag till Näringsdepartementet avseende principer för olika framsidesmärkningar (Nutri-Score, Frankrike med flera; NutriInform battery, Italien; Nyckelhålet, Norden) och hur de skiljer sig sinsemellan. NutriInform battery är till skillnad från Nutri-Score och Nyckelhålet en näringsämnesspecifik märkning som endast åskådliggör innehåll av specifika näringsämnen på framsidan av förpackningen.⁸ Nutri-Score och Nyckelhålet tillhör istället klassen värderande märkningar med hjälp av en summerande indikator. Nutri-Score har dessutom en gradering med färgkodning. Både Nutri-Score och NutriInform battery går att applicera på alla livsmedel, medan Nyckelhålet riktar sig mot rekommenderade livsmedel. En annan skillnad mellan märkningarna är att NutriInform baseras på portionsstorlek medan Nutri-Score och Nyckelhålet baseras på g/100 g livsmedel.

En simuleringsstudie i samarbete med Göteborgs universitet har publicerats där livsmedlen som deltagarna rapporterade i Riksmaten ungdom 2016–17 har bytts ut mot livsmedel märkta med Nyckelhålet för att undersöka hur näringsintaget förändras.⁹ I samarbete med Karolinska Institutet har en jämförelse mellan Nyckelhålet och framsidesmärkningen Nutri-Score inletts för att belysa likheter och skillnader mellan de båda märkningarna och om förändringarna i

⁶ [Nordiska ministrar skriver till EU om ny livsmedelsmärkning \(norden.org\)](https://norden.org)

⁷ [Webinar Summary: Can a nutrition label change our eating habits? | Paulig Group](#)

⁸ Nohlen et al (2022). Front-of-pack nutrition labelling schemes: an update of the evidence. Addendum to the JRC Science for Policy report "Front-of-pack nutrition labelling schemes: a comprehensive review", published in 2020. EUR 31153 EN. [JRC Publications Repository - Front-of-pack nutrition labelling schemes: an update of the evidence \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/jrc/publications-repository/)

⁹ [Consumption of foods with the Keyhole front-of-pack nutrition label: potential impact on energy and nutrient intakes of Swedish adolescents | Public Health Nutrition | Cambridge Core](#)

Nutri-Scores algoritmen tillmötesgår de synpunkter Livsmedelsverket tidigare haft på märkningens utfall.

Underlätta för svenska livsmedelsföretag att märka med Nyckelhålet

Testning av det verktyg som ett konsultbolag utvecklat för Nyckelhålet har påbörjats. Ett beslut om att vidareutveckla den bakomliggande algoritmen har tagits. Förväntad effekt är att i förlängningen ha en mer flexibel modell för Nyckelhålet (jämfört med föreskrifterna) som kan underlätta för producenter att ta fram produkter som tillåts märkas med Nyckelhålet.

Kommunikationsinsatser/främja varumärket

I det projekt som delfinansieras av Nordiska ministerrådet har en kommunikationskonsult (Springtime-Intellecta) gjort en samlad bedömning av läget för varumärket. Analysen bygger på den kvantitativa undersökning med konsumenter i Sverige, Norge, Danmark och på Island som genomfördes hösten 2021, annat material som t.ex. nationella undersökningar och input från nationella experter kring situationen i respektive land. Syftet är att få en bild av hur Nyckelhålet ligger till i förhållande till varumärkesplattformen och att få rekommendationer för det fortsatta arbetet med att utveckla varumärket.

Livsmedelsverket har under ett antal år arbetat målmedvetet med varumärket och kommunikationen av Nyckelhålet. Med start i slutet av 2022 genomfördes i samarbete med Ipsos en kvalitativ undersökning bland konsumenter¹⁰ för att få kunskap och förståelse för hur den framtagna annonseringen baserat på kommunikationskonceptet Byt inte liv fungerar, samt vad som kan behöva utvecklas för att på bästa sätt nå de identifierade målgrupperna (18–25 år, småbarnsföräldrar 25–45 år, 45–55 år). Resultatet kommer att ligga till grund för det fortsatta arbetet och utveckling av kommunikationskonceptet.

5.3 Uppnådda resultat

5.3.1 Sammanfattning

Det sammantagna arbetet med Nyckelhålet utifrån tre huvudaktiviteter (internationellt arbete, underlätta för företag och kommunikation/varumärke) syftar till att upprätthålla intresset för Nyckelhålet bland företag och konsument och samtidigt verka för att en eventuell EU-gemensam märkning går så väl i linje med de nordiska näringsrekommendationerna och nationella kostråd som möjligt. Regeringsuppdraget om att vidareutveckla Nyckelhålet fick i juni 2022 en komplettering som innebär en ytterligare förstärkning av det internationella arbetet.

- Utvärderingen av Nyckelhålet som består av flera olika delar som har gjorts med olika metoder pekar på stor kännedom om märkningen både bland konsumenter och företrädare för livsmedelsbranschen. Märkningens styrka är att den är oberoende och baserad på

¹⁰ Utvärdering av Livsmedelsverkets kommunikation om Nyckelhålet. En kvalitativ undersökning bland konsumenter. Ipsos 2023.

forskning och vetenskap, vilket gör den till ett relevant verktyg för produktutveckling och inköp av hälsosammare produkter. Dagligvaruhandeln efterfrågar dock från Livsmedelsverket ökad marknadsföring och kunskapspridning om vad Nyckelhålet står för, så att det även ska få genomslag i efterfrågan och försäljning.

- Aktiviteter riktade mot EU-kommissionen bedömer vi har ökat kännedomen om Nyckelhålet på den internationella arenan och de erfarenheter som det nordiska samarbetet om Nyckelhålet gett är efterfrågade.
- Företagens intresse för Nyckelhålmärkningen vid produktutveckling är fortsatt hög. Att på sikt ha en mer flexibel modell för Nyckelhålet där producenter enkelt kan utvärdera en produkt och även få guidning i ”rätt riktning” för att kunna märka med Nyckelhålet skulle kunna öka intresset ytterligare. Påbörjad testning av producentverktyget har gett indikationer på hur modellen kan vidareutvecklas.
- Syftet med kommunikation till konsumenter är att öka konsumenternas intresse för Nyckelhålmärkta produkter. Önskad effekt är att öka efterfrågan på dessa produkter och på så sätt öka företagets vilja att utveckla och marknadsföra Nyckelhålmärkta produkter. Annonseringen bedöms överlag vara lyckad och kostnadseffektiv genom att vi nått en tillfredsställande mängd personer för en relativt låg kostnad. Vi bedömer det rimligt att anta att annonseringen ökat medvetenheten om märkningen bland konsumenter.

5.3.2 Beskrivning av uppnådda resultat

Utvärdering av Nyckelhålet

Ipsos utvärdering av Nyckelhålet visar att en mycket stor andel känner till Nyckelhålet, både bland konsumenter och bland representanter från livsmedelsindustrin. Enligt utvärderingen är dock inte kunskapen om vad märkningen egentligen innebär så hög. Samtidigt är styrkan med märkningen att konsumenterna inte ska behöva veta alla detaljer utan ska kunna vara trygga med att Nyckelhålet står för ett hälsosammare val. Som oberoende märkning baserad på forskning och vetenskap, samt med en trovärdig avsändare som Livsmedelsverket, uppfattas Nyckelhålet som ett relevant verktyg för produktutveckling och inköp av hälsosammare produkter. Såväl livsmedelsföretagen som dagligvaruhandeln uppfattar Livsmedelsverket som förhållandevis passivt i arbetet med varumärket. Därför behöver bakgrunden till kriterierna och vem som står bakom märkningen stärkas ytterligare. De påpekar också ett behov av ökade satsningar på marknadsföring och kommunikation kring Nyckelhålet för att det även ska få genomslag i efterfrågan och försäljning. I flera livsmedelsgrupper har försäljningen av Nyckelhålmärkta produkter mellan åren 2017 och 2021 ökat, däribland färska vegetariska produkter, frukostflingor och charkprodukter. Försäljningen av Nyckelhålmärkta produkter inom gruppen färska vegetariska produkter har ökat mest (från 0,5 % 2017 till 23 % 2021). Färskt matbröd och matfett är grupper där försäljningsandelen av Nyckelhålmärkta produkter har minskat över samma tidsperiod. Viktigt att notera i analys av försäljningsstatistik av Nyckelhålmärkta varor är att siffrorna i sig inte säger något om huruvida det var just Nyckelhålet som var orsak till att konsumenten köpte de produkter som syns i statistiken. I köpögonblicket finns många parametrar som påverkar konsumentens val och där Nyckelhålet är en av flera.

Internationellt/EU-kommissionen

Önskad effekt av det internationella arbetet med Nyckelhålet är att märkningen är välkänd och att kunskaper och erfarenheter av arbetet med Nyckelhålet efterfrågas i viktiga internationella sammanhang. Ett annat syfte är att vara med och påverka diskussionerna om märkning genom att dela erfarenheter från Nyckelhålet och på så sätt få till stånd en EU-gemensam framsidesmärkning som är så bra som möjligt för Sveriges konsumenter och livsmedelsföretag. Utvalda resultat inom detta område är:

- Det gemensamma nordiska inspelet till EU-kommissionen betonade de erfarenheter de nordiska länderna har av att arbeta med en framsidesmärkning, erfarenheter från det goda samarbetet i Norden och att en gemensam EU-märkning måste vila på vetenskaplig grund. Brevet mottogs av kommissionär Stella Kyriakides med positiv respons om att ta de nordiska ländernas synpunkter i beaktande.
- Inbjudan till Livsmedelsverket att delta i specifika intervjuer och workshoppar som en del i EU-kommissionens underlag till förslag om EU-gemensam framsidesmärkning kan ses som en effekt av att Nyckelhålet positionerat sig som en intressant märkning även på EU-nivå.
- Inbjudan till att medverka i en paneldiskussion om framsidesmärkning visar att erfarenheterna från Livsmedelsverkets arbete med Nyckelhålet är efterfrågade. Det stora intresset för arrangemanget (500 deltagare) bland livsmedelsbransch, men även bland politiker på både nationell och internationell, nivå visar på ett högt engagemang i frågan.
- Samarbete med akademien (Göteborgs universitet) har resulterat i en vetenskaplig publikation som visade att ungdomarnas näringsintag blev bättre när icke-nyckelhålmärkta livsmedel byttes ut mot nyckelhålmärkta motsvarigheter. Särskilt förbättrades intaget av fullkorn, mättat fett, fleromättat fett och fiber. Detta styrker att Nyckelhålet är ett viktigt verktyg för att uppnå hälsosamma matvanor och kan användas som underlag i kommande förhandlingar om en EU-gemensam märkning.

Svenska livsmedelsföretag

Företagens intresse för Nyckelhålmärkningen är fortsatt hög. Flera satsningar har genomförts av branschen som till exempel märkning med Nyckelhålet på egna märkesvaror och att kedjorna i dagligvaruhandeln genomförde kampanjer under början av 2023 där produkter märkta med Nyckelhålet lyftes. Förklaringen till de positiva effekter vi ser är att Livsmedelsverket de senaste åren intensifierat arbetet med att underlätta för företagen genom enklare kontaktvägar, uppdaterade regler (2021) och regelbunden konsumentupplysning (annonsering).

Testning av det producentverktyg som ett konsultbolag utvecklat för Nyckelhålet har påbörjats. Ett beslut om att vidareutveckla den bakomliggande algoritmen och verktyget har tagits. Förväntad effekt av producentverktyget är att i förlängningen ha en mer flexibel modell för Nyckelhålet (jämfört med föreskrifterna) som kan underlätta för producenter att ta fram produkter som tillåts märkas med Nyckelhålet.

Svenska konsumenter

Under november och december annonserade Livsmedelsverket för Nyckelhålet i sociala medier till målgruppen småbarnsföräldrar samt 45-55-åringar. Kampanjen beräknas ha nått drygt 900 000 användare på Facebook/Instagram och drygt 400 000 användare på Youtube. Annonseringen bedöms överlag vara lyckad och kostnadseffektiv genom att vi nått en tillfredsställande mängd personer för en relativt låg kostnad. Med tanke på hur många som sett och klickat på annonserna är det rimligt att anta att annonseringen ökat medvetenheten om märkningen bland konsumenter och i förlängningen potentiellt även efterfrågan. Ipsos utvärdering av Nyckelhålet visar också att efterfrågan bland konsumenter är väsentlig för att öka utvecklingen av Nyckelhålmärkta produkter.

Nulägesanalysen av varumärket Nyckelhålet i relation till varumärkesplattform och -strategi visar inte ännu på några större förändringar jämfört med 2018 vad gäller varumärket i relation till de inriktningsmål som lagts fram. Detta är inte förvånande eftersom det nya kommunikationskonceptet bara använts under två år och resurserna varit mindre än de som bedömdes behövas i den förstudie som genomfördes 2017. Det finns dock en positiv utveckling i relation till branschen samt att de insatser som nu planeras och genomförs i de nordiska länderna är något mer kraftfulla än tidigare.

Den kvalitativa utvärderingen av kommunikationskonceptet visar att kännedomen om Nyckelhålet är hög bland målgrupperna, men kunskapen om vad det innebär är begränsad. Även här lyfts att Livsmedelsverket som avsändare inger förtroende och att det är en styrka att märkningen bygger på forskning och evidens. Kommunikationskonceptet fungerar i grunden bra och tas emot väl av samtliga målgrupper. Budskapet att Nyckelhålet är ett nyttigare val för hälsan kan med fördel stärkas för att särskilja märkningen från märkning som avser att lyfta ett bättre val för till exempel klimatet.

5.4 Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål

Uppdraget om att vidareutveckla Nyckelhålet hör till det strategiska området Konsument och marknad med bland annat målet att konsumenterna ska ha ett högt förtroende för livsmedlen och kunna göra medvetna och hållbara val. Analys av den annonsering som gjorts baserat på kommunikationskonceptet ”Byt inte liv” visar att många i målgrupperna har exponerats för annonserna. Med tanke på hur många som sett och klickat på annonserna är det rimligt att anta att annonseringen ökat medvetenheten om märkningen bland konsumenter och i förlängningen potentiellt även efterfrågan. En tydligare bild av Nyckelhålet hos konsumenter bidrar till ökad medvetenhet och efterfrågan av hälsosamma, hållbara livsmedel. Om företagen i högre utsträckning märker sina produkter med Nyckelhålet ökar också sannolikheten att konsumenten köper Nyckelhålmärkt, såväl medvetet som omedvetet.

Resultat inom uppdraget bedöms även bidra till målet inom det strategiska området Kunskap och innovation. Det producentverktyg som är under utveckling och testning kan i

förlängningen ge en mer flexibel modell för Nyckelhålet som stödjer produktinnovation och kan underlätta för producenter att ta fram produkter som tillåts märkas med Nyckelhålet.

Sammantaget kan Livsmedelsverkets arbete på sikt bidra till att det är lättare att märka med Nyckelhålet, vilket kan stimulera produktion av hälsosam, hållbar mat. I förlängningen kan det öka svenska producenters konkurrenskraft när det gäller hälsosamma livsmedel även ur ett internationellt perspektiv.

| Strategiskt område | Beskrivning av mål enligt handlingsplanen |
|---------------------------|--|
| Konsument och marknad | Målet för det strategiska området Konsument och marknad ska vara att konsumenterna ska ha ett högt förtroende för livsmedlen och kunna göra medvetna och hållbara val, exempelvis av närproducerat och ekologiskt. Marknaden för livsmedel ska kännetecknas av en väl fungerande konkurrens. Den svenska livsmedelsexporten ska ges förutsättningar att öka för att möta efterfrågan på relevanta marknader. |
| Kunskap och innovation | Målet för det strategiska området Kunskap och innovation ska vara att stödja kunskaps- och innovationssystemet för att bidra till ökad produktivitet och innovation i livsmedelskedjan samt hållbar produktion och konsumtion av livsmedel. |

5.5 Slutsatser

Utvärderingen av Nyckelhålet som helhet har gett oss en bild av omvärldens (producenter, handel och konsumenter) syn på Nyckelhålet och förväntningar på Livsmedelsverket samt insikter om vad vi behöver ta med i det fortsatta arbetet. Det handlar bland annat om att Nyckelhålets koppling till Livsmedelsverket och bakgrunden till de kriterier som Nyckelhålet står för kan stärkas ytterligare. Undersökningen av hur annonseringen mottagits bland konsumenter pekar även den i samma riktning. Kopplingen till Livsmedelsverket, att märkningen bygger på forskning och evidens och hur Nyckelhålet bidrar till ett nyttigare val är viktiga parametrar för konsumenters förtroende. Det finns från livsmedelsbranschens håll även en efterfrågan på ökade satsningar på marknadsföring och kommunikation kring Nyckelhålet.

De bidrag vi lämnat till EU-kommissionen genom enkätsvar, intervjuer etc. har avlämnats enligt plan för att bidra i kommissionens arbete med att ta fram ett förslag på en gemensam harmoniserad framsidesmärkning.

Aktiviteter med mål om en gemensam nordisk process för regelutveckling (kriterier för Nyckelhålet) har försenats på grund av att de andra nordiska länderna har velat vänta in kommande revidering av de Nordiska näringsrekommendationerna.

På grund av behov att arbeta med frågor rörande livsmedelsförsörjningen i kölvattnet av kriget i Ukraina blev kommunikationsinsatserna pausade under början av året och kom inte igång förrän efter sommaren. På grund av resursbrist har inte heller vidareutvecklingen av

producentverktyget för Nyckelhålet gått i den takt som planerades och därför planeras arbetet fortsättningsvis att utföras i samarbete med ett konsultbolag.

En viktig lärdom av Ipsos utvärdering av Nyckelhålet är den förväntan och efterfrågan på ökade satsningar på marknadsföring och kommunikation kring Nyckelhålet som finns från livsmedelsbranschens håll. Att uppnå detta och samtidigt bibehålla aktivitet inom de andra av uppdragets inriktningar är svårt med nuvarande resurser.

5.6 Fortsatt arbete

Det planerade förslaget om en EU-gemensam framsidesmärkning kommer att bli viktigt för uppdragets fortsatta inriktning. Den komplettering av uppdraget som kom i juni 2022 och som innebär en ytterligare förstärkning av det internationella arbetet har lett till att den långsiktiga planeringen för uppdraget ändrats något. För 2023 planeras fortsatt aktiviteter inom kommunikation, internationellt arbete och för att underlätta för företagen, men dessa kommer att utföras i varierande intensitet beroende på vad som händer på den internationella arenan. För att kunna tillmötesgå livsmedelsbranschens önskemål om ett starkare varumärke och en mer aktiv marknadsföring och kommunikation av Nyckelhålet behövs mer medel. Eftersom Nyckelhålet är ett uppskattat verktyg som stöd för produktutveckling är det viktigt med en kontinuerlig samverkan med branschen för att öka produktionen av Nyckelhålmärkta varor och på så sätt nå en hälsomässig hållbar livsmedelsproduktion.

Resultatet av utvärderingen av hur annonserna och kommunikationskonceptet uppfattats av konsumenter kommer att ligga till grund för hur fortsatta insatser för kommunikation till konsumenter utformas.

Vidareutvecklingen av det producentverktyg för Nyckelhålet som påbörjats planerar att utföras i samarbete med ett konsultbolag.

6. Insatser mot livsmedelsfusk

6.1 Åtgärder att vidta inom uppdraget

Livsmedelsverket ska förstärka och vidareutveckla insatserna för att motverka livsmedelsfusk bland annat i syfte att öka konsumenternas förtroende för redligheten i livsmedelsproduktionen. Detta enligt Regeringsbeslut N2019/03245/DL.

6.2 Genomförda aktiviteter

6.2.1 Sammanfattning

Livsmedelsverket samordnar riktade kontrollprojekt, samarbetar på EU-nivå inom ramen för EU-kommissionens Agri Food Fraud Network, utvecklar det nationella arbetet med vägledning i frågor om livsmedelsfusk samt utvecklar samarbetet med myndigheter som samarbetar med livsmedelskontroll.

Livsmedelsverket har tagit fram en strategi mot livsmedelsfusk och under 2022 har verket initierat ett projekt: *Tillsammans mot livsmedelsbedrägeri*. Den primära målgruppen för projektet är kontrollmyndigheter inom livsmedelskontrollen.

| Målgrupp | Genomförda aktiviteter |
|---|---|
| Kontrollmyndigheter och bransch | Projektet <i>Tillsammans mot livsmedelsbedrägeri</i> har startat och ett antal aktiviteter påbörjades under 2022, bland annat omvärldsbevakning, stödjande och vägledande texter. |
| Kontrollmyndigheter och andra centrala myndigheter | Livsmedelsverket har samlat in synpunkter tillsammans med andra myndigheter på EU-kommissionens remiss av vägledning <i>Genomförande av artikel 9.2 i förordning (EU) 2017/625 i samband med bekämpandet mot bedrägliga och vilseledande ageranden i den jordbruksbaserade livsmedelskedjan</i> . |
| Kontrollmyndigheter | Livsmedelsverket har tagit fram nya operativa mål inriktat mot livsmedelsfusk (bland annat spårbarhet kött, spårbarhet ägg) som har publicerats tillsammans med stödmaterial. |
| Branschorganisationer och företag | Livsmedelsverket har haft dialog med branschorganisationer och företag i branschnätverk och deltagit i branschnätverk fusk för att förankra projektet <i>Tillsammans mot livsmedelsbedrägeri</i> . |
| Livsmedelsverket | Livsmedelsverket har tagit fram en sammanfattande rapport om konsumenternas syn på märkning och vilseledande livsmedelsinformation som publiceras första kvartalet 2023. |
| Kontrollmyndigheterna och centrala myndigheten (Livsmedelsverket) | Livsmedelsverket samordnade under 2022 en kontrollinsats på en stor dagligvarukedja i Sverige. Insatsen gav insikter och erfarenheter om hur samarbetet mellan kontrollmyndigheter och centrala myndigheten behöver utvecklas. |
| Kontrollmyndigheterna | Livsmedelsverket reviderade e-utbildningen livsmedelsfusk under slutet av 2022. |

6.2.2 Beskrivning av genomförda aktiviteter

Projektet *Tillsammans mot livsmedelsbedrägeri*

Livsmedelsverket har under år 2022 lagt resurser på arbetet med att omsätta den strategi mot livsmedelsfusk som beslutades av Livsmedelsverkets generaldirektör i december 2021.

Målsättningen är att under tre år genomföra aktiviteter som ska möta de mål som finns i strategin och på så sätt möjliggöra för kontrollmyndigheterna i livsmedelskedjan att planera och utföra effektiva kontroller inom området livsmedelsbedrägeri enligt kraven i lagstiftning. De aktiviteter som ligger närmast i tid och som under år 2022 har startat är:

- upprättande av en funktion för regelbunden omvärldsbevakning och omvärldsanalys
- utveckla och skapa nya texter om bedrägliga eller vilseledande förfaranden på livsmedelsverkets webbplats Kontrollwiki
- revidera och integrera livsmedelsfusk i den nationella kontrollplanen (NKP)

Aktivitetserna ska skapa förutsättningar samt ge stöd till kontrollmyndigheter att riskbaserat planera och utföra kontroller mot livsmedelsfusk samt återrapportera resultatet.

Livsmedelsverket arbetar för att integrera frågor om livsmedelsfusk i den nationella kontrollplanen, i de treåriga operativa målen för livsmedelskontrollen, i samordnade kontrollprojekt, i myndighetsrapporteringen samt i våra övriga vägledande och stödjande verktyg.

Projektet *Tillsammans mot livsmedelsbedrägeri* kommer omfatta flera kommunikationsinsatser. Dessa riktar sig främst mot kontrollmyndigheter.

Samarbeten

Livsmedelsverket har haft möten med kommuner, Sveriges kommuner och regioner och andra centrala myndigheter för att samverka och dela erfarenheter. Bland annat har den större kontrollinsats som genomfördes under våren 2022 diskuterats. Men även EU-kommissionens vägledning och det arbete Livsmedelsverket initierat i projektet *Tillsammans mot livsmedelsbedrägeri*.

Undersökning: konsumenternas syn på märkning

Livsmedelsverket har under år 2022 arbetat med att ta fram konsumentundersökningar som ska sammanfattas i en rapport om hur konsumenterna uppfattar märkning och livsmedelsinformation. Rapporten ska färdigställas under första kvartalet år 2023 och kommer publiceras i Livsmedelsverkets rapportserie.

Samordnad kontrollinsats

Livsmedelsverket samordnade en större kontrollinsats i samverkan med ett tiotal kontrollmyndigheter baserat på information om en större dagligvarukedja som är verksam i ett flertal kommuner. Tillsammans med kommunerna utvärderade Livsmedelsverket de

erfarenheter som drogs men även de svagheter som uppdagades. Effekten utav denna erfarenhet kommer bli en del av utvecklingsarbetet framöver.

6.3 Uppnådda resultat

6.3.1 Sammanfattning

Livsmedelsverkets arbete mot livsmedelsfusk syftar till att skapa strukturer som ger bättre förutsättningar för att upptäcka och förhindra fusk. Genom att både strategiskt och taktiskt bygga upp arbetet mot livsmedelsfusk ser Livsmedelsverket att det finns förutsättningar för att kontrollmyndigheter blir bättre på att planera arbetet med livsmedelsfusk och göra fuskkontroller.

6.3.2 Beskrivning av uppnådda resultat

Historiskt har livsmedelskontrollen fokuserat på att nå målet säkra livsmedel. Arbetet mot livsmedelsfusk innebär att arbeta innovativt för att stödja sund konkurrens mellan företag och att undvika ett förtroendetapp bland konsumenterna för svensk mat. Detta medför ett till viss del annorlunda arbetssätt än det traditionella arbetet för säker mat. Det är ett långsiktigt förändringsarbete och resultaten kommer att visa sig efter hand

Arbetet sker på strategisk nivå (exempelvis genom att fuskkontrollen blir en del av Sveriges nationella kontrollplan), taktisk nivå (arbete med omvärldsanalys för att identifiera de mest troliga fuskområdena) och på operativ nivå (utbildning och stöd till kontrollmyndigheterna).

6.4 Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål

Livsmedelsverket arbetar långsiktigt och strategiskt för att motverka livsmedelsfusk. Det krävs att vi i Sverige utför en effektiv kontroll av bedrägliga och vilseledande förfaranden för att möta mål som att ”konsumenten ska ha ett högt förtroende för livsmedlen” samt att ”marknaden för livsmedel ska kännetecknas av en väl fungerande konkurrens”.

| Strategiskt område | Beskrivning av mål enligt handlingsplanen |
|-----------------------|--|
| Konsument och marknad | Målet för det strategiska området Konsument och marknad ska vara att konsumenterna ska ha ett högt förtroende för livsmedlen och kunna göra medvetna och hållbara val, exempelvis av närproducerat och ekologiskt. Marknaden för livsmedel ska kännetecknas av en väl fungerande konkurrens. Den svenska livsmedelsexporten ska ges förutsättningar att öka för att möta efterfrågan på relevanta marknader. |

6.5 Slutsatser

Livsmedelsverket vill med åtgärden åstadkomma en långsiktig och hållbar effekt med att öka kontroller mot livsmedelsfusk. Av den anledningen har vi behövt börja med att ta fram en strategi för att därefter arbeta fram hur den ska omsättas.

Under år 2022 har Livsmedelsverket lagt stor vikt vid att konkretisera aktiviteter och ta fram projektet *Tillsammans mot livsmedelsbedrägeri*. Aktiviteterna i projektet kommer genomgripande beröra de verktyg och metoder som Livsmedelsverket använder för att leda, styra och vägleda kontrollmyndigheterna i Sveriges livsmedelskontroll.

Det är därför för tidigt att kunna se verkliga effekter av projektet och arbetet.

6.6 Fortsatt arbete

Förslag på förändring av uppdraget för att förbättra potentialen för måluppfyllelse: Ett inspel till Livsmedelsstrategin på övergripande nivå är att uppdraget ”insatser mot livsmedelsfusk” skulle kunna vidgas till perspektivet som ”insatser mot fusk i den jordbruksbaserade livsmedelskedjan”. Om det sker fusk i tidigt skede av livsmedelskedjan, det vill säga inom primärproduktionen med växtskadegörare, växtskyddsmedel, foder eller liknande, så ger det följd effekt och konsekvens även längre fram i livsmedelskedjan. Att vidga uppdraget skulle också innebära en harmonisering mot EU-kommissionens arbete och hos flera andra medlemsländer eftersom det definieras ”agri food fraud chain”.

Livsmedelsverket kommer initialt under år 2023 arbeta med aktiviteter som specifikt riktar in sig på de strukturer som styr och vägleder kontrollen, exempelvis den nationella kontrollplanen. Verket kommer fortsätta att stödja och vägleda kontrollmyndigheter som till exempel vägledande texter på Kontrollwiki. Arbetet kommer också inriktas på kommunikation för att öka medvetenhet och kunskap om området.

I avvaktan på att regeringens utredning om livsmedelsfusk slutförs och tas om hand är det av vikt för förtroendet för livsmedelssektorn att Livsmedelsverket arbetar med att förbättra förutsättningarna för kontroll av livsmedelsfusk.

7. Utveckla arbetet med exportgodkännanden för svenska livsmedel och jordbruksvaror

7.1 Åtgärder att vidta inom uppdraget

Livsmedelsverket ska fortsatt utveckla arbetet med exportgodkännanden för svenska livsmedel och jordbruksvaror i syfte att underlätta för ökad export (N2017/07504/JM samt N2017/06252/JM). Arbetet ska ske i nära samverkan med branschens aktörer. Offentliga insatser inom området och det svenska myndighetsarbetet ska matcha dels livsmedelsindustrins förmåga att exportera, dels omvärldens behov och efterfrågan på livsmedel och jordbruksvaror samt tillvarata de möjligheter som kommer av det svenska EU-medlemskapet.

Vissa länder utanför EU/EES önskar godkänna Sverige och svenska anläggningar för en viss produkt innan export av svenska livsmedel får ske till landet. Livsmedelsverket, tillsammans med Jordbruksverket, Statens veterinärmedicinska anstalt och branscher, arbetar med denna process genom att exempelvis beskriva Sveriges kontrollsystem, organisera och ta emot inspektioner från importlandet, förhandla exportintyg och förmedla ansökan om registrering av anläggningar i det land som önskar importera från Sverige. Processen är komplex och tidskrävande och ibland tar det flera år innan Sverige når ett godkännande för export.

Livsmedelsverkets arbete med att bevara Sveriges och anläggningarnas godkännande fortsätter också när marknaden är öppnad. Tillsammans med berörda branscher, företag och Jordbruksverket prioriterar Livsmedelsverket vilka marknadstillträdesärenden som ger mest effekt och vilka ärenden som myndigheterna har resurser att hantera.

7.2 Genomförda aktiviteter

7.2.1 Sammanfattning

Inom ramen för uppdraget har Livsmedelsverket tillsammans med Jordbruksverket under året arbetat med frågeformulär från fem olika ärenden, både för nya och befintliga marknader. Under 2022 genomförde vi fler aktiviteter inom underhåll för att bevara marknader öppna än aktiviteter för att öppna nya marknader. Arbetet för att underhålla befintliga exportmarknader har under åren, i takt med att fler marknader öppnats, ökat i omfattning och intensitet och arbetet med nya marknader har därför fått stå tillbaka.

7.2.2 Beskrivning av genomförda aktiviteter

| Målgrupp | Genomförda aktiviteter |
|--|--|
| Producenter, kyllager, exportörer och branschorganisationer för export av griskött, nötkött, skalägg och äggprodukter | Besvarande av frågeformulär till ny marknad: Frågeformulär besvarades i två omgångar för Vietnam griskött, skalägg och äggprodukter av Livsmedelsverket och Jordbruksverket. Kompletterande frågeformulär för nötkött besvarades för marknadstillträde till Sydkorea. Arbetet lämnades in i samarbete med andra MS och EU-kommissionen (KOM). |
| Producenter, kyllager, exportörer och branschorganisationer för export av nötkött, skalägg, äggprodukter och mjölkprodukter | Upprätthålla befintligt marknadstillträde - frågeformulär: Frågeformulär besvarades av Livsmedelsverket och Jordbruksverket för nötkött till Japan samt för skalägg, äggprodukter och mjölkprodukter till Saudiarabien. |
| Producenter och kyllager för export av de 18 produktkategorier av livsmedel kopplade till artikel 8 i dekret 248 i den kinesiska lagstiftningen | Upprätthålla befintligt marknadstillträde – övrigt arbete: Tolkning av kinesisk registreringslagstiftning och utveckling av metod i det kinesiska digitala systemet CIFER för registrering av anläggningar för export till Kina. Tolkning av lagstiftning och utveckling av särskild kontroll av fiskanläggningar för export till Kina. Kommentarer på Business Swedens vägledning till företag för registrering i Kina. |
| Producenter, kyllager och exportörer för export av griskött, nötkött, fjäderfäkött, mjölkprodukter, skalägg och äggprodukter | Omförhandling av befintliga bilaterala intyg samt kommentarer till EU KOM på harmoniserade intyg. 14 intyg omförhandlades, exempelvis griskött, fjäderfäkött, skalägg och äggprodukter till Sydkorea; griskött och nötkött till Japan och Taiwan. |
| Producenter, och kyllager för export av griskött, fjäderfäkött, mjölkprodukter, modersmjölksersättning, kosttillskott, sportprodukter, havre, fiskprodukter, olja, blåbär och lingon | 72 anläggningar rekommenderades för ny- och omregistrering vid myndigheter i Kina, Hong Kong, Kanada, Japan, EaEU, Singapore, Sydkorea, Taiwan, och Vietnam. |
| Exportörer, producenter, lager och branschorganisationer av livsmedel | Skapande av nyhetsbrev som är särskilt riktat till exportörer, producenter och kyllager av livsmedel. Januari 2023: 331 prenumeranter. Generellt intyg för livsmedel skapades till de länder som inte har särskilda krav. |

| Målgrupp | Genomförda aktiviteter |
|---|---|
| Jordbruksverket, Kommerskollegium, Regeringskansliet, Tillväxtverket, EU KOM och importländer | <p>Deltagande i marknadstillträdesarbetsgruppen för SPS-frågor (MAWG SPS), en undergrupp till Marknadstillträdeskommittén (MAAC), som är en plattform där tekniska frågor relaterade till handel med djur, djurprodukter, växt och växtprodukter presenteras och samordnas av EU KOM för Europeiska branschorganisationer och andra medlemsländer. Syftet är att säkerställa ett enhetligt tillvägagångssätt och ökad öppenhet gällande hantering av specifika handelshinder.</p> <p>Deltagande i digitala möten tillsammans med KOM och importlands myndigheter, exempelvis Indien, Singapore, och Kina.</p> <p>Underlag till möten i Potsdam*, WTO SPS samt MAAC.</p> <p>Bevakning av importregler i länder med särskild betydelse.</p> |

*Potsdamgruppen är en rådsarbetsgrupp under rådets arbetsgrupp för veterinära experter. Gruppen bistår KOM när det gäller förhandlingar rörande handel med djur och djurprodukter mellan EU och importland.

7.3 Uppnådda resultat

7.3.1 Sammanfattning

Efter att de besvarade frågeformulären för ny marknad lämnats till importlandet kan processen fortsätta med en inspektion i Sverige där Sverige och/eller svenska anläggningar utvärderas inför kommande godkännande. Aktiviteter för att bevara marknadstillträde har resulterat i att svenska livsmedelsföretag kan bibehålla eller öka sin export från Sverige.

7.3.2 Beskrivning av uppnådda resultat

För att öka förutsättningarna för framtida export har Livsmedelsverket och Jordbruksverket fortsatt att arbeta med Vietnam när det gäller import av griskött, skalägg och äggprodukter då landet skickat kompletterande frågor om produkterna. Det är i enlighet med de uppdrag som företag ger myndigheterna och efter prioritering. Myndigheterna har dessutom samarbetat med EU-KOM och andra medlemsländer i ärenden för Sydkorea gällande nötkött, griskött, fjäderfäkött, skalägg och äggprodukter. För att i framtiden göra det möjligt att öka exporten till Japan och bevara Sveriges godkännande har Livsmedelsverket svarat på frågor om nötkött tillsammans med Jordbruksverket och omförhandlat intyg för griskött. Saudiarabien införde nya regler under 2021. För att bevara den befintliga exporten till Saudiarabien svarade båda myndigheterna på frågor om Sveriges livsmedelskontroll.

Under 2022 införde Kina nya regler för registrering av anläggningar. De nya reglerna kräver mer arbete från Livsmedelsverket, företag och kommuner, vilket beräknas fortsätta framöver. För att öka möjligheten för en framtida export tolkades och utvecklades metoden för att förmedla ansökningar till Kina. Producenter av fiskprodukter sökte för förlängning av befintlig registrering och producenter av exempelvis havre, sportdryck och frysta bär fick möjlighet att exportera till Kina.

7.4 Uppdragets koppling till mål inom Livsmedelsstrategins 3 strategiska områden

Marknadstillträdesarbete och bevarande av marknader syftar till att öka marknadstillträdet och bevara den export som sker för svenska livsmedelsexportörer.

Ovan nämnda aktiviteter syftar till att öka möjligheten för svenska företag att bibehålla och öka sin livsmedelsexport. Detta är en del i strategins övergripande mål avseende ökad livsmedelsproduktion, ökad tillväxt, stärkt konkurrenskraft, ökad lönsamhet och självförsörjningsgrad och minskad sårbarhet i livsmedelskedjan.

| Strategiskt område | Beskrivning av mål enligt handlingsplanen |
|-----------------------|--|
| Konsument och marknad | Målet för det strategiska området Konsument och marknad ska vara att konsumenterna ska ha ett högt förtroende för livsmedlen och kunna göra medvetna och hållbara val, exempelvis av närproducerat och ekologiskt. Marknaden för livsmedel ska kännetecknas av en väl fungerande konkurrens. Den svenska livsmedelsexporten ska ges förutsättningar att öka för att möta efterfrågan på relevanta marknader. |

7.5 Slutsatser

Livsmedelsverkets arbete med att bevara öppnade marknader har ökat över tid, och arbetet med nya marknader har därför fått stå tillbaka. Fler öppnade marknader innebär att underhållsarbetet ökar. Om de befintliga marknaderna inte underhålls riskerar de att stängas och då förlorar Sverige etablerade marknader och exportmöjligheterna minskar.

Processen för att nå ett godkännande till ett visst importland sträcker sig i de flesta fall över flera år. Det kräver mycket resurser från myndigheterna som behöver tolka regler och utveckla nya metoder. Vissa importländer har långa handläggningstider och komplicerade godkännandeprocesser med flera delmoment.

7.6 Fortsatt arbete

I enlighet med slutsatserna ovan behöver Livsmedelsverket ökade medel för att kunna fortsätta arbetet med att både öppna nya och underhålla befintliga marknader.

I Sverige är det i huvudsak myndigheterna som arbetar med att öppna och underhålla marknader. Vi tar in och sammanställer uppgifter från företag och mottagarländer. I andra länder, exempelvis Danmark, är företagen mer involverade i arbetet och sammanställer en del underlag själva istället för att myndigheten administrerar alla uppgifter. För att kunna hålla nere den ökade arbetsbelastning som ett ökat antal marknadstillträden och därigenom ökat antal underhållsärenden innebär behöver företagen bli mer involverade i arbetet. Detta är dock ett långsiktigt förändringsarbete och kan inte kompensera för behovet av ökade medel till Livsmedelsverkets exportarbete.

Livsmedelsverkets arbete med marknadstillträde till prioriterade marknader och underhåll av befintliga marknader kommer att fortsätta under 2023. Exempel på områden där Livsmedelsverket planerar aktiviteter under 2023:

- Livsmedelsverket och Jordbruksverket justerar prioriterade marknader efter samverkan med enskilda branschorganisationer och företag. Nya marknadstillträdesärenden påbörjas i mån av tid när pågående ärenden avslutats.
- Livsmedelsverket fortsätter med nya aktiviteter gällande registreringar till Kina. Särskild kontroll för exempelvis mjölkprodukter och modersmjölksersättning för export till Kina kommer att skapas.
- Indien inför ny lagstiftning för hälsointyg och registrering av anläggningar. Bevakning av KOM:s arbete och Indiens nya regler behöver ske under året och framåt. Importregler och hälsointyg kan komma att behöva förhandlas av Livsmedelsverket. En ny vägledning för export av animaliska livsmedel kommer att publiceras av KOM vilket kan skapa exportmöjligheter för industrin. Anläggningar med exportintresse kommer att registreras. Detta är en möjlighet som kommer av det svenska EU-medlemskapet.
- Storbritannien publicerar en Target Operating Model under hösten 2023, förändrar sina intyg och genomför inspektioner i Europa vilket genererar arbete för Livsmedelsverket för att bibehålla exportmöjligheterna till landet.
- Vietnams myndigheter planeras att bjudas in till Sverige för ett studiebesök i ett projekt initierat av EU-KOM. Detta är en möjlighet som kommer av det svenska EU-medlemskapet.

8. Finansiera verksamhet som syftar till att få svenska anläggningar godkända för export till tredje land

8.1 Åtgärder att vidta inom uppdraget

Livsmedelsverket ska utveckla arbetet med exportgodkännanden av livsmedel och jordbruksvaror genom att finansiera den verksamhet som syftar till att få svenska anläggningar godkända för export till tredje land (N2017/07504/JM samt N2017/06252/JM).

8.2 Genomförda aktiviteter

8.2.1 Sammanfattning

Livsmedelsverket organiserade en inspektion från Sydkorea i slutet av 2022. Efterarbete med inspektionen kommer att ske under 2023 och arbetet kommer att finansieras med 600 000 kronor av medel för 2023.

8.2.2 Beskrivning av genomförda aktiviteter

I december 2022 tog Livsmedelsverket emot en delegation från myndigheten APQA i Sydkorea för inspektion av tre anläggningar som producerar griskött och en anläggning som producerar fjäderfäkött.

Inspektionen inleddes med ett möte mellan APQA, Jordbruksverket och Livsmedelsverket, för att därefter besöka berörda anläggningar tillsammans med personal från Livsmedelsverket och Jordbruksverket. Därefter avslutades inspektionen med avslutande möte där resultatet sammanfattades.

Efterarbete med inspektionen kommer att ske under 2023 och arbetet kommer att finansieras med 600 000 kronor av medel för 2023.

8.3 Uppnådda resultat

8.3.1 Beskrivning av uppnådda resultat

Syftet med inspektionen är att de besökta anläggningarna och andra anläggningar som exporterar till Sydkorea kan fortsätta sin export, det vill säga att Sydkorea förlänger Sveriges godkännande för export av fjäderfäkött och griskött. Efterarbetet fortsätter under 2023 då myndigheter och de berörda företagen ska svara på de avvikelser som inkommit. Ytterligare krav inkom under början av 2023 och slutrapporten har ännu inte inkommit. För tillfället är det för tidigt att avgöra om godkännandet förlängs.

8.4 Uppdragets koppling till mål inom Livsmedelsstrategins 3 strategiska områden

Arbetet med få svenska anläggningar godkända för export till tredje land syftar till att öka marknadstillträdet för svenska livsmedelsexportörer. Den svenska livsmedelsexporten ska ges förutsättningar att öka för att möta efterfrågan på relevanta marknader.

Livsmedelsverket har genom ovan nämnda aktiviteter bidragit till att strategins övergripande mål kan uppfyllas avseende ökad livsmedelsproduktion, ökad tillväxt som ger nya möjligheter till innovation, stärkt konkurrenskraft, ökad lönsamhet och självförsörjningsgrad och minskad sårbarhet i livsmedelskedjan.

| Strategiskt område | Beskrivning av mål enligt handlingsplanen |
|-----------------------|--|
| Konsument och marknad | Målet för det strategiska området Konsument och marknad ska vara att konsumenterna ska ha ett högt förtroende för livsmedlen och kunna göra medvetna och hållbara val, exempelvis av närproducerat och ekologiskt. Marknaden för livsmedel ska kännetecknas av en väl fungerande konkurrens. Den svenska livsmedelsexporten ska ges förutsättningar att öka för att möta efterfrågan på relevanta marknader. |

8.5 Slutsatser

Livsmedelsverket organiserar tredjelandsinspektioner på uppdrag av exporterande företag. Inspektioner annonseras till svenska myndigheter med kort varsel och utan förvarning. Före, under och efter en inspektion krävs en stor arbetsinsats från flera delar av Livsmedelsverket och kan involvera fler myndigheter. I detta fall var Jordbruksverket inblandad i större delen av inspektionen.

För att bevara marknader öppnade kommer Sveriges myndigheter och industri behöva ta emot framtida delegationer från myndigheter i importländer för att behålla Sveriges exportgodkännande för en specifik produktkategori.

8.6 Fortsatt arbete

Livsmedelsverket kommer att se över sina rutiner för tredjelandsinspektioner. Målet är att tillgodose de besökande ländernas önskemål men med en mindre arbetsinsats än hittills. Det kan finnas ett uppdämt behov från tredjeland att komma på inspektioner efter pandemin. Detta tillsammans med arbetet med att slutföra Sydkoreainspektionen som genomfördes 2022 kan innebära att mer medel än beräknat behövs för inspektionsarbetet även om en viss effektivisering av inspektionerna är möjlig.

För 2023 kommer Livsmedelsverket att ha beredskap att ta emot inspektioner från tredje land. När tredje land aviserar att en inspektion planeras kommer eventuellt pågående marknadstillträdesarbete att temporärt behöva pausas.

9. Bidra till förenkling genom utveckling av verksamt.se

9.1 Åtgärder att vidta inom uppdraget

Tillväxtverket ska med fokus på hela livsmedelskedjan utveckla verksamt.se, inklusive Serverat, i linje med den så kallade värdemodell, det vill säga ett gemensamt system för enkla digitala myndighetskontakter som har föreslagits av Tillväxtverket, Bolagsverket och Skatteverket. Tillväxtverket ska därvid vidta nödvändiga åtgärder för att realisera värdemodellen för några centrala grenar inom livsmedelskedjan, bland annat genom att skapa tjänster för sammanhållna guidade processer och för samlad information till uppgiftslämnaren om hur ärendet fortskrider.¹¹

9.2 Genomförda aktiviteter

9.2.1 Sammanfattning

Den nära samverkan mellan Tillväxtverket, Livsmedelsverket, Jordbruksverket och länsstyrelsen har fortsatt under 2022. Tillsammans har vi under året:

| Målgrupp | Genomförda aktiviteter |
|---------------------------|--|
| Myndigheter | Veckovis haft avstämningar i arbetsgruppen Var sjätte vecka haft avstämningar i projektets styrgrupp I juni genomfördes en heldagskonferens för att diskutera det gemensamma arbetet under hösten Parallellt har det genomförts arbete på respektive myndighet för att realisera projektets målbild |
| Företag | Sammanhållna guidade processer |
| Kommuner | Utveckla standardiserade kommunala tillståndsförfaranden, FörRätt |
| Länsstyrelsen och företag | Utveckla länsstyrelsernas e-tjänster, manualer och handböcker |
| Företag | Utveckla förmåga för statusåterkoppling på ärenden |

9.2.2 Beskrivning av genomförda aktiviteter

Under 2020–2021 togs det fram en första pilotversion av en myndighetsövergripande lösning innehållande guidat stöd, minskat och förenklat uppgiftslämnande samt återkoppling på ärenden för företag i uppstartsprocessen för en enskild bransch, nämligen vattenbruk. Detta

¹¹ Ur Regeringsbeslut N2019/03240/JL, 2019-12-19

arbete skedde i nära samverkan med de myndigheter som berörs nämligen Jordbruksverket, Livsmedelsverket och länsstyrelsen.

Tjänsten som lanserades under 2021 var en pilotjänst. Syftet under 2022 har varit att vidareutveckla koncepten för att på så sätt kunna skala upp piloten till fler branscher i livsmedelskedjan. Övriga offentliga aktörer måste i samverkan med verksamt.se utveckla sina förmågor och it-miljöer för att kunna realisera målbilden om sammanhållna guidade processer och en samlad information till uppgiftslämnaren om hur ärendet fortlöper. Därför har ett antal separata utvecklingsprojekt bedrivits parallellt under 2022.

Sammanhållna guidade processer

Tillväxtverket har hållit ihop ett arbete vars syfte är att utveckla ett stöd till företag i fler branscher i livsmedelskedjan att kunna identifiera relevanta tillstånd för den verksamhet som man vill bedriva. I arbetet har Jordbruksverket, Livsmedelsverket och Länsstyrelserna varit delaktiga genom att identifiera relevanta tillstånd och mappa dem mot de branscher som påverkas av lagstiftningen. Därutöver har Tillväxtverket bedrivit ett utvecklingsarbete av verksamt.se för att kunna realisera tjänsten på den plattformen. Till följd av det plattformbyte som genomförs på verksamt.se (läs mer under kapitel 5.6 fortsatt arbete) har tjänsten ännu inte färdigställts.

Utveckla standardiserade kommunala tillståndsförfaranden

Åtta av tio kontakter mellan företag och myndigheter sker på kommunal nivå. Den här kontakten upplevs av många företagare som krånglig och tidskrävande samtidigt som den ofta skiljer sig åt mellan kommuner. Som ett led för att förenklingsinsatser inriktas mot företagsmötet på kommunal nivå initierade Livsmedelsverket tillsammans med Tillväxtverket projektet FörRätt vars syfte är att göra det enklare för företagare inom livsmedelsanmälan samtidigt som livsmedelskontrollen och handläggningen blir effektivare för kommunerna. Projektet är en fortsättning på det arbete som har gjorts inom Serverat och tar fram nationella standarder för e-tjänster för omklassning och anmälan av nya livsmedelsverksamheter med anledning av den nya riskklassningsmodellen som ska införas 2024. Standarderna för e-tjänsterna tas fram gemensamt i projektet men e-tjänsterna införs lokalt hos deltagande kommuner. Det betyder att kommunen kommer att ha en egen e-tjänst som har byggts enligt den nationella standarden. E-tjänsterna sprids via privata leverantörers e-tjänsteplattformar till kommunerna och behöver integreras med respektive kommuns verksamhetssystem. Flera större informationsmöten har hållits varav ett i augusti 2022 där cirka 170 kommuner deltog.

Utveckla länsstyrelsernas e-tjänster

I linje med de analyser som gjorts av företagens behov arbetar länsstyrelserna med att kartlägga möjligheter och förutsättningar för att på sikt kunna erbjuda tjänster som effektivt stöttar företagen, är mer användarvänliga och lätta att hitta. Länsstyrelsernas arbete med till exempel nationella e-tjänster, manualer och handböcker för handläggning bidrar till att företagens kontakter blir enklare och mer likartade.

Som ett steg i detta arbete har man i samverkan med Tillväxtverket under året utvecklat en informationsutbytesmodell från utvalda tillstånd i livsmedelskedjan. Den här typen av underlag är grunden till att kunna minska och förenkla uppgiftslämnandet för företag då det först behövs möjlighet att harmonisera begrepp i myndigheternas handläggning av tillstånd. Detta kan göras genom att gemensamma termer och begrepp definieras på samma sätt. Utifrån detta har Länsstyrelserna sedan arbetat med utveckling av e-tjänster och förmåga att leverera statusar i ärenden.

Utveckla förmåga för statusåterkoppling på ärenden

Länsstyrelsen och Jordbruksverket har fortsatt utveckla sina tekniska förmågor för att kunna leverera statusåterkoppling på ärenden, både till interna Mina sidor och till verksamt.se.

9.3 Uppnådda resultat

9.3.1 Sammanfattning

Den nära samverkan mellan Tillväxtverket, Livsmedelsverket, Jordbruksverket och länsstyrelsen har fortsatt under 2022. Tillsammans har vi under året:

- Utvecklat koncept för guidat stöd till företag för relevanta tillstånd i flera branscher livsmedelskedjan
- Utvecklat standardiserade digitala kommunala tillståndsförfaranden
- Utvecklat länsstyrelsernas e-tjänster
- Utvecklat förmåga hos Jordbruksverket och Länsstyrelsen för att producera statusar på vissa ärenden

9.3.2 Beskrivning av uppnådda resultat

Sammanhållna guidade processer

Tillväxtverket har under 2022 tagit fram en första prototyp för en tjänst som guidar fler företag i livsmedelskedjan. Syftet har varit att kunna testa internt och utvärdera hur prototypen ska kunna utvecklas och fungera bra både för företagen men även utifrån intern effektivitet.

Utveckla standardiserade kommunala tillståndsförfaranden

Som ett led för att förenklingsinsatser inriktas mot företagsmötet på kommunal nivå initierade Livsmedelsverket tillsammans med Tillväxtverket projektet FörRätt vars syfte är att göra det enklare för företagare inom livsmedelsanmälan genom standardiserade kommunala e-tjänster, samtidigt som livsmedelskontrollen och handläggningen blir effektivare för kommunerna.

Under året har en prototyp av e-tjänsten för omklassning utvecklats, klarspråksgranskats och användartestats av företagsrepresentanter. Den blir tillgänglig i början av 2023 och under det året ska befintliga livsmedelsverksamheter omklassas. Arbetet med e-tjänsten för anmälan av nya livsmedelsverksamheter påbörjades under hösten 2022. Den kommer att vara klar inför

årsskiftet 2023/2024 och med den tjänsten erbjuds företagaren även en sammanhållen guidning via verksamt.se.

Utveckla Länsstyrelsernas e-tjänster

Länsstyrelserna har under 2022 tagit fram nya e-tjänster som riktar sig mot företag inom livsmedelskedjan. Dessa e-tjänster, tillsammans med befintliga e-tjänster är klara för att kunna kopplas ihop med verksamt.se. Då kan företag följa sitt ärende från verksamt.se.

Länsstyrelserna har också kopplat sin e-tjänstplattform mot SSBTGU och arbete pågår för att kunna erbjuda företag att hämta sina adressuppgifter till e-tjänsterna. För att förenkla och öka tillgängligheten så har länsstyrelserna tagit fram en länsstyrelsegemensam webbsida för information och e-tjänster som länkas från verksamt.se. Arbetet medför att fler ärenden kan skötas digitalt och tjänsterna förfylls med standardiserad företagsinformation i den mån det i dagsläget är möjligt.

Utveckla förmåga för statusåterkoppling på ärenden

Både Jordbruksverket och Länsstyrelserna har under året utvecklat förmågor för att vissa av sina tjänster ska kunna generera statusar i ärendet som antingen kan visas ut på myndigheternas egna Mina sidor eller på verksamt.se.

9.4 Uppdragets koppling till mål inom Livsmedelsstrategins 3 strategiska områden

Projektet att utveckla verksamt.se innebär att företagen inom livsmedelskedjan kan hitta relevanta tillstånd på ett och samma ställe, söka tillstånden och därefter få återkoppling med status i respektive ärende på ett samlat sätt. Sammantaget bedöms detta kunna leda till en stor förenkling för branschen och att det därmed startas fler företag. Detta i sin tur bidrar till att den totala livsmedelsproduktionen ökar.

| Strategiskt område | Beskrivning av mål enligt handlingsplanen |
|---------------------------|--|
| Regler och villkor | Målet för det strategiska området Regler och villkor ska vara att utformningen av regler och villkor ska stödja målet om en konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja där produktionen ökar. Detta genom ändamålsenliga skatter och avgifter, regelförenklingar, administrativa lättnader och andra åtgärder för att stärka konkurrenskraften och lönsamheten. |

9.5 Slutsatser

Arbetet med att utveckla e-tjänsten FörRätt har framgångsrikt hittat arbetsformer för att ta fram gemensamma lösningar och har varit uppskattat av alla deltagare (företag, kommuner, systemleverantörer och berörda myndigheter). Alla ser positivt på att myndigheterna tar större ansvar för digitalisering och inte stannar vid föreskrifter och vägledningar. Arbetet har varit

omfattande då det är många aktörer som ska samverka och som ska enas om lösningar och hur arbetet ska bedrivas. Intresset från kommuner har varit stort för arbetet.

Livsmedelsverket bedömer att det finns goda möjligheter att fortsätta att samverka för fler tjänster kopplade till att starta och driva företag.

9.6 Fortsatt arbete

Webbplatsen verksamt.se lanserades 2009 och har sedan dess varit baserat på en och samma plattform. För att kunna utveckla webbplatsen i den riktning som Myndighetssamarbetet Starta och Driva Företag (MSSDF) vill har det dock visat sig att den nuvarande plattformen är allt för gammal, vilket föranleder ett plattformsbyte. Detta kommer ske under 2023 och både Tillväxtverkets och Bolagsverkets IT-utvecklingsresurser måste prioriteras till transformationen, vilket innebär att Tillväxtverket under året inte kommer kunna bedriva någon nyutveckling på verksamt.se. Både nuvarande och nya koncept för guidning och statusåterkoppling av ärenden kommer dock bearbetas och förberedas i största möjliga mån så att de kan vara redo för utveckling när väl transformationen är genomförd.

Arbetet med e-tjänsten för anmälan av nya livsmedelsverksamheter påbörjades under hösten 2022. Den kommer att vara klar inför årsskiftet 2023/2024 och med den tjänsten erbjuds företagaren även en sammanhållen guidning via verksamt.se. Utifrån att en ny riksklassningsmodell träder i kraft 2023, behöver även befintlig Samtjänst vattenbruk anpassas. Livsmedelsverket kommer även under 2023 och 2024 titta på hur våra tjänster ska kunna generera statusar i ärendet som antingen kan visas ut på myndighetens egna Mina sidor eller på verksamt.se samt eventuella andra krav kopplat till SDG-förordningen om tjänstebevis. Arbetet är fortsatt beroende av samverkan mellan olika myndigheter, kommuner, kommunernas systemleverantörer och byggblock inom den nationella infrastrukturen (ENA). Ytterligare effektivisering skulle kunna ske om beslut tas att bygga centrala e-tjänster istället för lokala (kommunala) e-tjänster. Regelförenklingar som gör det möjligt att i större utsträckning samla in och dela uppgifter mellan myndigheter (och kommuner) skulle också bidra till att effektivisera processerna och förbättra kundnyttan.

10. Genomföra åtgärder i vildsvinspaketet

10.1 Åtgärder att vidta inom uppdraget

N2020/01010/DL:

- **Utreda system för subventioner.** Utreda och lämna förslag på ett system för hantering av subventioner avseende vildsvin för trikinanalyser, cesiumanalyser och hantering av riskavfall. Slutrapporterades 2020-12-01.
- **Framtagande av förslag till ny lagstiftning.** Ta fram underlag för en svensk anmälan till Europeiska kommissionen om nationella bestämmelser som möjliggör för jägare att överlämna små mängder vildsvinskött direkt till konsument och små mängder vildsvin med päls till lokala detaljhandelsanläggningar. Slutrapporterades 2021-03-15.
- **Uppdatera vägledningar.** Revidera vägledande information för jägares direkta leverans av små mängder utifrån de nya bestämmelserna som möjliggör jägarens leverans av små mängder vildsvinskött till konsument och små mängder vildsvin med päls till lokala detaljhandelsanläggningar. Vidare ska Livsmedelsverket ta fram ny vägledande information för kommunala kontrollmyndigheter avseende detaljhandelsanläggningar och länsstyrelserna avseende uppsamlingscentraler. I detta arbete ingår även att genomföra utbildning för kontrollmyndigheterna.
- **Informationsinsatser för företag.** Genomföra informationsinsatser för företag, i synnerhet lokala detaljhandelsanläggningar som hanterar vilt, om den nya lagstiftningen och vägledningar avseende små mängder av vildsvin.
- **Uppdatera branschriktlinjer.** Stödja branschen i att uppdatera befintliga branschriktlinjer för vilthanteringsanläggningar och att ta fram nya för de lokala detaljhandelsanläggningarna.

10.2 Genomförda aktiviteter

10.2.1 Sammanfattning

| Målgrupp | Genomförda aktiviteter |
|--|---|
| Kontrollmyndigheter, jägare och livsmedelsföretagare | <ul style="list-style-type: none">I avvaktan på regeringens fortsatta handläggning av föreskriftsförslaget som lämnades den 15 mars 2021 har Livsmedelsverket under 2022 fokuserat på att uppdatera nuvarande vägledande information om jägares direkta leveranser av små mängder frilevande vilt och kött av frilevande vilt. Vägledande texter har även tagits fram vad gäller kontrollen av uppsamlingscentraler för frilevande vilt. Texterna kommer att publiceras under våren 2023.Informationsinsatser om de föreslagna bestämmelserna om jägarens leverans av små mängder vildsvinskött till konsument och små mängder vildsvin med päls till lokala detaljhandelsanläggningar |
| Kontrollmyndigheter | Medverkat i processkartläggning för anpassning av Primör för registrering av jägare, vilket är en av Länsstyrelsen i Kronobergs läns åtgärder inom deras Uppdrag att genomföra åtgärder i vildsvinspaketet inom ramen för livsmedelsstrategin (N2020/01011/DL). |

10.2.2 Beskrivning av genomförda aktiviteter

Utreda system för subventioner

Utredning och förslag på ett system för hantering av subventioner avseende vildsvin för trikinanalyser, cesiumanalyser och hantering av riskavfall slutrapporterades 2020-12-01, Livsmedelsverkets diarienummer 2020/01391. Förordning om ersättning för vissa analyskostnader av vildsvinskött (SFS 2021:576) trädde ikraft den 1 juli 2021. Livsmedelsverket ansvarar för handläggning av ersättning av analyskostnaderna.

Förslag till ny lagstiftning

Förslag till ny lagstiftning och underlag för en svensk anmälan till Europeiska kommissionen om nationella bestämmelser som möjliggör för jägare att överlämna små mängder vildsvinskött direkt till konsument och små mängder vildsvin med päls till lokala detaljhandelsanläggningar slutrapporterades 2021-03-15, Livsmedelsverkets diarienummer 2020/0139.

Vägledande information

Revidera vägledande information utifrån de nya bestämmelserna som möjliggör jägarens leverans av små mängder vildsvinskött till konsument och små mängder vildsvin med päls till lokala detaljhandelsanläggningar. I avvaktan på regeringens fortsatta handläggning av föreskriftsförslaget som lämnades den 15 mars 2021, har Livsmedelsverket under 2022

fokuserat på att uppdatera nuvarande vägledande information om jägares direkta leveranser av små mängder frilevande vilt och kött av frilevande vilt. Vi har även uppdaterat vägledande information för kommunala kontrollmyndigheter avseende detaljhandelsanläggningar.

Vägledande texter har även tagits fram vad gäller kontrollen av uppsamlingscentraler för frilevande vilt. Texterna kommer, efter remittering till myndigheter och berörda branschorganisationer, att publiceras under våren 2023 på Kontrollwiki, Livsmedelsverkets webbplats för fördjupning. Den tidigare vägledningen har avpublicerats, bland annat på grund av att den innehöll referenser till upphävd eller förändrad lagstiftning. De uppdaterade texterna beskriver nuvarande lagstiftning. Bestämmelser om uppsamlingscentraler för frilevande vilt infördes i EU-lagstiftningen i april 2021 och omfattar krav på registrering eller godkännande beroende på verksamhetstyp. I samband med arbetet med framtagande av vägledande text angående offentlig kontroll av uppsamlingscentraler för frilevande vilt, har Livsmedelsverket analyserat konsekvenserna av de nya EU-bestämmelserna och hur dessa påverkar kontrollmyndigheter, företag och genomförandet av vildsvinspaketet.

Informationsinsatser

Livsmedelsverket har deltagit vid Naturvårdsverkets viltkonferens och informerat om vildsvinspaketet och de föreslagna reglerna om jägares leveranser av små mängder vildsvin och kött av vildsvin. Information har även lämnats vid Livsmedelsverkets branschmöte med vilthanteringsanläggningar, vid ett av jägarförbundens årsmöte samt vid en projektägarträff som genomfördes av Jordbruksverket inom ramen för deras uppdrag i vildsvinspaketet. Informationen omfattade både föreskriftsförslaget och EU-bestämmelserna om uppsamlingscentraler för frilevande vilt. Utöver det har information lämnats till länsstyrelserna och kommunala kontrollmyndigheter vid myndighetsträffar och i Livsmedelsverkets nyhetsbrev till kontrollmyndigheter. En webbsida med information om uppdragen i vildsvinspaketet har publicerats på Livsmedelsverkets webbplats, *Regeringsuppdrag inom vildsvinspaketet*. Här finns information om Livsmedelsverkets uppdrag och länkar till övriga berörda myndigheter för vidare information.

Utöver detta har myndigheterna som har uppdrag i vildsvinspaketet regelbundna projektledarmöten. Chefsmöten och dialogmöten med uppdragsgivaren hålls två gånger per år. Vid dessa möten deltar även Naturvårdsverket som har uppdrag som anknyter till vildsvinspaketet. Syftet med projektledarmötena är att stämma av pågående aktiviteter inom respektive uppdrag samt, vid behov, samordna aktiviteter och informationsinsatser till målgrupperna. Dessa möten har införts på eget initiativ av myndigheterna eftersom det finns flera beroenden mellan regeringsuppdragen och tidsplanerna för genomförande av aktiviteter.

10.3 Uppnådda resultat

10.3.1 Sammanfattning

Livsmedelsverket ansvarar sedan 1 juli 2021 för handläggning av ersättning för analyskostnader för analyser av vildsvinskött som lämnas in av jägare. Vägledande texter om

nu gällande regler samt om uppsamlingscentraler för frilevande vilt har tagits fram och kommer att publiceras under våren 2023. De informationsinsatser och medverkan vid branschmöten, konferenser med mera har bidragit till att intressenterna fått ökad kännedom och kunskap om de föreslagna reglerna om jägares leveranser av små mängder vildsvin och kött av vildsvin. Samordningen och det nära samarbetet mellan projektledarna för de olika uppdragen i vildsvinspaketet bidrar till en helhetssyn och intressenterna upplever att myndigheterna samverkar och arbetar gemensamt.

10.3.2 Beskrivning av uppnådda resultat

Genomförande av flera aktiviteter är beroende av tidsplanen för notifiering och fastställande av nationella regler som jägares leveranser av små mängder vildsvin och kött av vildsvin. Fokus under 2022 har varit att informera om de föreslagna reglerna, förklara vad de innebär samt svara på frågor. Genom att medverka på olika arenor och vara konsekvent i kommunikationen är bedömningen att kännedomen om regelförslaget har ökat under året. Samordningen mellan myndigheterna och de olika uppdragen har även bidragit till en gemensam kommunikation rörande till exempel länsstyrelsernas uppdrag att anpassa Primör för registrering av jägare.

10.4 Uppdragets koppling till Livsmedelsstrategins strategiska mål

2022 års arbete med framtagande av vägledande texter bidrar till områdena Regler och villkor samt Konsument och marknad.

| Strategiskt område | Beskrivning av mål enligt handlingsplanen |
|-----------------------|--|
| Regler och villkor | Målet för det strategiska området Regler och villkor ska vara att utformningen av regler och villkor ska stödja målet om en konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja där produktionen ökar. Detta genom ändamålsenliga skatter och avgifter, regelförenklingar, administrativa lättnader och andra åtgärder för att stärka konkurrenskraften och lönsamheten. |
| Konsument och marknad | Målet för det strategiska området Konsument och marknad ska vara att konsumenterna ska ha ett högt förtroende för livsmedlen och kunna göra medvetna och hållbara val, exempelvis av närproducerat och ekologiskt. Marknaden för livsmedel ska kännetecknas av en väl fungerande konkurrens. Den svenska livsmedelsexporten ska ges förutsättningar att öka för att möta efterfrågan på relevanta marknader. |

10.5 Slutsatser

Slutsatser från årets genomförande är att samarbetet mellan myndigheterna som har uppdrag i vildsvinspaketet är värdefull och viktigt för genomförandet av vildsvinspaketet, för en

samordning av tidplanerna i de olika uppdragen, identifiera och hantera beroenden och för en samordnad kommunikation om vildsvinspaketet. Arbetet har löpt på i enlighet med tidsplanen och matchar Livsmedelsverkets förväntningar med hänsyn tagen till osäkerhet om när ny lagstiftning kommer att finnas på plats som möjliggör för jägare att leverera små mängder vildsvin och kött av vildsvin direkt till slutkonsumenter och till lokala detaljhandelsanläggningar.

Några större effekter eller förändringar kopplade till Livsmedelsverkets uppdrag går inte att se ännu eftersom de nya föreskrifterna inte har trätt ikraft. Färre jägare än väntat har dock utnyttjat möjligheten till subventionerad kostnad för trikinanalyser av vildsvinskött som konsumeras inom det egna hushållet. Livsmedelsverket har även noterat att det finns en viss oro hos företagare som driver vilthanteringsanläggningar att de kommande reglerna kan leda till att färre vildsvin levereras till vilthanteringsanläggningarna och att det kan påverka deras konkurrenskraft.

Jordbruksverket har inom sin del av vildsvinspaketet noterat ett ökat intresse för vildsvinskött i den offentliga sektorn.

10.6 Fortsatt arbete

Arbetet under 2023 kommer att fokusera på färdigställande av vägledande texter om nuvarande regler om jägares leveranser av små mängder vilt och kött av vilt samt om kontroll av uppsamlingscentraler för vilt. Utkast till vägledande texter, informationsmaterial till jägare och företag samt utbildning till kontrollmyndigheter om jägares leveranser av små mängder vildsvin och kött av vildsvin kommer även att tas fram. Dessa kommer dock inte att implementeras förrän lagstiftningen om jägares leveranser av små mängder vildsvin och kött av vildsvin och annan berörd lagstiftning är beslutad.

Under 2022 fick Livsmedelsverket, tillsammans med Statens jordbruksverk, Statens veterinärmedicinska anstalt och länsstyrelserna ytterligare ett regeringsuppdrag inom vildsvinspaketet. Uppdraget handlar om att på ett samordnat, strategiskt och långsiktigt sätt genomföra kommunikationsinsatser med stöd av de resultat som har identifierats inom vildsvinspaketet. Under hösten har en strategisk plan tagits fram tillsammans med de andra myndigheterna som ska börja genomföras under 2023. Livsmedelsverket anser det vara en stor fördel med gemensamma uppdrag tillsammans med andra relevanta myndigheter då det är lättare att få större effekter när alla aspekter tas om hand och flera delar av livsmedelskedjan beaktas.

Långsiktighet i förvaltningen av resultaten från vildsvinspaketet är viktigt. Vildsvinspaketet innebär att myndigheterna, gemensamt och var för sig, tar fram produkter som behöver förvaltas även efter att uppdragen har slutredovisats. Ett fortsatt samarbete mellan myndigheterna i vildsvinspaketet och gemensam kommunikation är av stor betydelse för den fortsatta förvaltningen och för att åtgärderna i vildsvinspaketet ska ge långsiktig effekt.

11. Bilaga

Nyckelhålets potential. Rapport utifrån en kvalitativ undersökning genom djupintervjuer bland företrädare för dagligvaruhandeln, analys av försäljningsstatistik, samt en sammanställning av tidigare genomförda undersökningar inom ramen för regeringsuppdraget om vidareutveckling av Nyckelhålet. Ipsos 2022.

